

Terezínská iniciativa

32

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

říjen 2005

כ"מ' עץ י"מ' ע"מ'

TENTO STROM BYL O NOVÉM ROCE STROMŮ /15.ŠEVAT/
R.1943 ŽIDOVSKOU MLÁDEŽÍ TEREZÍNSKÉHO GHETTA
ZASAZEN, NÁBOŽENSKOU OBCÍ V PRAZE O TÉMŽ DNI
R.1948 NA TENTO HRBITOV PŘESAZEN A VZAT POD JEJÍ
OCHRANU.

Neblahý následek povodně

Přibližně v polovině letošního července jsme dostali dopis PhDr. Jana Munka, ředitele Památníku Terezín, v němž nás informuje o smutné události:

„... považuji za svou povinnost Vás informovat o tom, že „Strom terezínských dětí“ na Židovském hřbitově, který byl těžce zasažen povodní v roce 2002, nejeví v současnosti jakékoli známky života. To bylo konstatováno při prohlídce dendrologa z Památkového ústavu v Ústí nad Labem.

Tím se otevírá problém, jakým způsobem postupovat dále. Památník byl na takovou možnost připraven a má několik sazenic, které vzešly ze semínek tohoto stromu. Největší z nich je však stále příliš malá na to, aby mohla být vysazena na hřbitově. Budeme tedy ještě několik let čekat, než doroste natolik, aby mohla nahradit původní kmen. Co však dělat s kmenem původního stromu, který je sice mrtvý, ale stále je to ten „původní strom“, který byl zasazen 15. ševat 1943 na jednom z terezínských dvorků, a téhož dne o pět let později přesazen na Židovský hřbitov? Z bezpečnostních důvodů je nezbytné ořezat všechny větve, které by mohly být nebezpečné pro návštěvníky. Takto upravený strom by bylo možné jako torzo zachovat ještě nějakou dobu a umístit na něj desku s vysvětlením, že původní strom uhynul vinou poškození povodní v roce 2002 a v budoucnosti bude nahrazen novou sazenicí. Po jejím vysazení je možné uvažovat o tom, že se torzo původního stromu odstraní nebo zafixuje jako dosud existující část původního stromu.

K definitivnímu řešení je možné dospět pouze ve spolupráci orgánů památkové péče, Památníku Terezín a Terezínské iniciativy, která je zástupcem těch, kteří původní strom sázeli, i těch, které má připomínat. Prosím Vás proto o stanovisko k této záležitosti a možnému řešení této nepřijemné a bolestné situace."

O tom, jak se k celému problému postaví předsednictvo TI, budeme čtenáře samozřejmě informovat.

ZE SOCIÁLNĚ ZDRAVOTNÍ KOMISE TI

Zdravotní grant

Tak jako v předešlých letech mají možnost přeživší oběti holocaustu čerpat finanční příspěvky ze zdravotního grantu, který Terezínská iniciativa získává od Claims Conference (dále CC). Přestože byl TI grant na rok 2005 schválen koncem roku 2004, první zálohu ve výši 40 tis. USD jsme dostali až v měsíci dubnu 2005. Z toho vznikly začátkem tohoto roku problémy, protože jsme neměli možnost klientům vyplácet schválené příspěvky. Proto jsme si půjčili peníze od Federace židovských obcí. Za první pololetí 2005 bylo vyčerpáno 1 279.083,- Kč (cca 55.133 USD) na příspěvky za léky, zdravotní pomůcky apod. Je to o 268.600,- Kč více než v prvním pololetí předešlého roku. Nejvíce finančních příspěvků je na léky - cca 60 %. Příspěvky byly letos poskytnuty 520 žadatelům (vloni 456). V současné době je v evidenci celkem 982 žadatelů.

Jsmo velmi vděční CC za granty, které získáváme. Musíme však přiznat, že s vyřizováním potřebných náležitostí máme mnoho práce. Zejména předsedkyně TI, která je ve velmi intenzivním písemném i telefonickém styku s CC, neboť nejenom zajišťuje překlady pravidelných čtvrtletních zpráv, ale odpovídá na různorodé dotazy ze strany CC a snaží se urychlit přísun financí tak, aby docházelo k co nejméně výpadkům ve vyplacení peněz pro klienty. Z výše uvedených čísel je zřejmé, že zálohu 40 tis. USD jsme již v průběhu prvního pololetí přečerpali o cca 15 tis. USD. Věříme, že nám bude druhá záloha zaslána co nejdříve. Přesto vás prosíme o strpení, pokud budou příspěvky vyplaceny v delším časovém období než obvykle.

Vzhledem k tomu, že se doplátky na léky a ostatní zdravotní pomůcky neustále zvyšují, potřebných klientů přibývá, a bohužel cena dolaru byla nižší, požádali jsme již CC o nový grant na rok 2006, a budeme rádi, pokud nám bude schválen vyšší než v předešlých letech.

Grant „Naléhavé pomoci“

Terezínská iniciativa získává od CC také finanční prostředky na nutnou a naléhavou pomoc. Ty mohou být rozděleny potřebným, kteří se nacházejí v těžké situaci, jako jednorázový roční příspěvek na nejnnutnější životní potřeby (nájemné, nutné stěhování, zařízení bytu, nehrazená lékařská péče, léky, ošacení, potravinová pomoc apod.). Prosíme vás o pomoc při získávání informací o lidech, kteří žijí v těžkých sociálních a finančních podmínkách, a uvítáme, když nás upozorníte na někoho, kdo by pomoc potřeboval, a z různých důvodů si sám o ni nechce nebo nemůže požádat. Jde zejména o ty, kteří žijí vzdáleni od jednotlivých židovských obcí v ČR a nemají tak možnost využívat sociální služby, včetně ošetřovatelských. Žádosti o pomoc je možné adresovat do sekretariátu TI, Maiselova 18, 110 00 Praha 1.

Vzhledem k tomu, že je nutné dodržet podmínky CC, prosíme vás, abyste v žádosti uvedli kromě základních informací, kde jste byli během holocaustu, zda žijete sami, nebo s někým ve společné domácnosti, a jaký je váš přibližný příjem a majetek. Co nejvíce informací nám pomůže ke správnému rozhodování.

Věra Baumová

V neděli 16. října ve výroční den zahájení deportací uctíme památku našich blízkých u pamětní desky u Parkhotelu ve 14.00 hodin. (Na lodžské vězně vzpomeneme v 11.00 hodin na Židovském hřbitově na Vinohradech.)

V podvečer téhož dne se koná v Kulturním domě v Terezíně v 17.00 hod. koncert na počest terezínských umělců. Připravila ho Gaby Flatow spolu s Nadačním fondem H. Krásy.

Zájemci o dopravu se mohou přihlásit v kanceláři TI na tel. čísle 222 310 681

(příp. večer na domácím telefonu u M. Procházkové - tel. číslo 272 918 860).

JEŠTĚ K OSLAVÁM 60. VÝROČÍ OSVOBOZENÍ

Po uzávěrci minulého čísla našeho časopisu se ještě konalo několik akcí, které stojí za zmínku:

8. května 2005 navštívila Terezín evropská komisařka paní Margot Wallström s paní Yvonne Rock. K jednání pozvaly také zástupce Terezínských iniciativ. Zúčastnily se Dr. Dagmar Lieblová, Eva Merová, Ela Weissbergerová a Anna Hyndráková. U památníku na břehu Ohře, kde na rozkaz nacistů museli vězňové sypat popel obětí do řeky, byla uspořádána malá tryzna. Za mrtvé se pomodlil pan rabín Abramson. Další pietní zastavení se konalo u zbytku kolejí poblíž Hamburských kasáren, kde mezzosopranistka Edita Adlerová zazpívala dvě sefardské písně v jazyce ladino a v hebrejštině Hatikvu.

Poté jsme se zúčastnily přijetí na radnici a tiskové konference. Jediným tématem byla budoucnost města Terezína. Části jednání byl také přítomen místopředseda vlády pan Martin Jahn.

15. května 2005 jsme vypravili z Prahy autobus do Terezína. V Terezíně se jako každoročně konala tryzna na Národním hřbitově. Na tryznu přijeli naši členové i z jiných míst v republice. Hlavní a velmi zajímavý projev pronesl předseda Senátu České republiky pan Přemysl Sobotka.

10. května 2005 se uskutečnilo v divadle Minor představení Brundibára.

Anna Hyndráková

ZAJÍMAVÁ VÝSTAVA

K 60. výročí osvobození Československa uspořádalo Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze ve Valdštejnské ulici zajímavou výstavu pod názvem *Škola 1939 - 1945*.

Tvořily ji exponáty o vyučování na českých školách za okupace. Hlavní část výstavy však byla věnována dílu akademické malířky Helgy Hoškové.

První část tvořil výběr jejích dětských kreseb vzniklých v terezínském ghettu, druhou pak obrazy z poválečné tvorby. Její dětské kresby mají nejen uměleckou hodnotu, ale jsou také dokumenty zlé doby, o které existuje jen málo obrazového materiálu a téměř žádné fotografie.

Z poválečné tvorby Helgy Hoškové byly vystaveny obrazy týkající se dětí a jejich života za války pod výmluvnými názvy: „Proč?“, „Konec hry“, „Opuštěné parkoviště“, „Odváté dětství“, „Jen kresby zůstaly“, „Memento“, „I děti...“, „Konečné řešení“, „Nezhojené rány“.

Pedagogické muzeum J. A. Komenského navštěvují velmi často školní výpravy, a obrazy Helgy Hoškové poskytnou mladým lidem určitě dostatek látky k zamýšlení. Jak silně obrazy zapůsobily na návštěvníky, o tom svědčí i zápisy v návštěvní knize.

Vernisáž byla hojně navštívena. Po oficiálních projevech zazněly písně z terezínských kabaretů Karla Švenka a známé písně Voskovce a Wericha, přednesené

zpěvačkou Martou Balajevou za doprovodu Jiřího Hoška. Po zaznění známého Terezínského marše „Všechno jde, když se chce...“, se z publika přidali i pamětníci. Omezené prostory Pedagogického muzea nedovolily bohužel vystavit větší počet autorčiných obrazů.

Je politováníhodné, že se nenašla možnost uspořádat umělkyni výstavu v Galerii Roberta Guttmanna, kam by bezesporu svou kvalitou i obsahem patřila. Helga Hošková by si to určitě - i vzhledem ke svému nedávnému životnímu jubileu - zasloužila. Víme přece, že „Všechno jde, když se chce...“.

Evelina Merová

INAUGURACE NOVÉHO MUZEA V JAD VAŠEM

Leah Goldstein (Převzato z čas. *Yad Vashem*, vydání 37, jaro 2005)

V polovině března letošního roku byla v památníku Jad Vašem v Jeruzalémě otevřena nová muzea - Muzeum historie šoa a Muzeum umění holocaustu. Slavnostní dvoudenní inaugurace se zúčastnili izraelský prezident, vládní předseda, ministři zahraničních věcí a školství Izraele, generální tajemník OSN, a dále prezident, premiérové, ministři zahraničních věcí, členové diplomatických sborů a další vzácní hosté z více než 40 zemí světa (*Za Českou republiku se zúčastnil Karel Kühnl, ministr obrany - pozn. redakce.*), přeživší holocaust, přátelé Jad Vašem

a Spravedliví mezi národy. Po více než roce projektování představuje současné muzeum čtyřikrát větší expozici, než byla ta původní. Klade zásadní důraz na osobitost židovské zkušenosti. Obsahuje autentické předměty, svědectví, fotografie a umělecké objekty, multimediální výstavy a ukázky video artu. Tato část nového muzeálního komplexu - který zahrnuje muzeum umění holocaustu, výstavní pavilon, synagogu, vzdělávací a vizuální středisko - vyvolala nebývalý zájem ze strany významných světových osobností i světových médií.

SMOLAŘ VE ŽLUTÉ ČEPICI

10. dubna 2005 newyorský *Jewish Repertory Theater* pořádal v *Queens Museum of Art* inscenované čtení hry J. R. Picka (1925 - 1983) „Smolař ve žluté čepici“. Čtení se konalo v rámci festivalu divadelních her s židovskou tematikou. Smolař ve žluté čepici je hudební hra o mladých lidech v Terezíně, kteří napsali a nacvičují kabaret.

Do angličtiny ji přeložila sestra autora, Zuzana Justman, s Alexem Zuckerem. Hudební část (šest písní) komponovala Mira J. Spector.

Příští čtení v New Yorku se bude konat pod záštitou newyorského Českého centra 27. října 2005.

Mnohokrát děkuji za časopisy a moc zdravím.

Zuzana Justman, New York

Nadační fond Hanse Krásy hodlá v Terezíně ukončit svou činnost

V roce 2004 tomu bylo 10 let, kdy Gaby Flatow v Terezíně založila Nadační fond Hanse Krásy s úkolem věnovat se odkazu hudebníků, kteří se stali obětmi holocaustu. Úkol to rozhodně nebyl snadný, ale Gaby Flatow dokázala, co se jevilo nemožné: do dnešních dnů připravila v Terezíně mj. více než 50 koncertů v součinnosti s prvořadými českými i zahraničními umělci (mj. Verdiho Requiem, Mahlerovy Písně o mrtvých dětech ...). Její činnost měla podíl nejen na kultivaci dnešního Terezína, ale celé naší hudební scény. V roce 2000 byla Gaby Flatow jmenována čestnou občankou města Terezín.

K 60. výročí osvobození Terezína připravila ve spolupráci s Památníkem Terezín koncert, jehož záštitu převzal - ostatně nikoliv poprvé - první místopředseda Senátu Parlamentu České republiky Petr Pithart. Z dalšího projektu - scénického provedení Ullmannovy opery Císař Atlantidy za přítomnosti komisařky EU paní M. Wallström - však již sešlo. Gaby Flatow tu začala poprvé během své činnosti spolupracovat na základě grantu

EU s Nadací Terezín (při městu Terezín), jehož předsednictvo provedení této opery nejdříve odsouhlasilo, pak ale pod nejrůznějšími záminkami zrušilo, čímž Nadačnímu fondu H. Krásy vznikla značná finanční škoda. Zároveň předal starosta města Jan Horníček Nadačnímu fondu protiprávní výpověď z prostor Kulturního domu.

Památník Terezín, mnoho terezínských občanů i vedení Terezínské iniciativy vyjádřili naději na setrvání Nadačního fondu H. Krásy, který také obdržel peněžní dary, za což vyjadřuje upřímné díky. Svého rozhodnutí ukončit činnost Nadačního fondu a odejít z Terezína Gaby Flatow velmi lituje, po intrikách a nepřátelském chování současných představitelů města si však nedovede své další působení v Terezíně představit.

Za současného stavu věcí nemůžeme než litovat, že se tak stalo, paní Gaby Flatow upřímně poděkovat za vše, co pro památku „terezínských“ skladatelů vytvořila, a doufat, že se jejich tvůrčímu odkazu bude věnovat i nadále.

Eva Herrmannová

VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY O HOLOCAUSTU V LIPSKU A SALCBURKU

Anna Hanusová

V květnu 2005 byla v Lipsku - ve slavné budově Gewandhausu - zahájena výstava „Die Mädchen von Zimmer 28“, která doplnila třídní cyklus přednášek o holocaustu.

S Hannelore Wonschick jsme hovořily nejen o strádání, které jsme zažívaly, ale také o síle kultury a přátelství v Terezíně. Většinu posluchačů tvořili mladí lidé - středoškolští studenti, kteří po celou dobu projevovali hluboký zájem o někdejší události.

V červnu se výstava přestěhovala z Lipska do Hudebního gymnázia v Salcburku. Stala se součástí projektu: „Brundibár - und die Kinder aus Theresienstadt“ - *Gedenken an den Holocaust*.

V Salcburku jsme s Helgou Kinsky a Hannelore Wonschick předčítaly vzpomínky „*děvčat z osmadvacítky*“ doplněné hudbou z Brundibára. Mezi posluchači se objevil i „*popírač holocaustu*“, který byl však po stupňování slovních útoků pořadatel vyveden z budovy.

SENÁTOR KERRY NA VÝSTAVĚ V ÚSOVSKÉ SYNAGOZE

O víkend, kdy většina obyvatel Úsova a širokého okolí slavila tradiční pouť ke svatému Rochu, byla v místní synagoze zahájena výstava, která mimo jiné představila materiály o úsovských předcích amerického senátora Johna Kerryho a výtvarné práce inspirované židovskou historií. Vedle informací, které se vztahují k pěti generacím přímých židovských předků Johna Kerryho, se na výstavě nacházejí i kopie nedávno objevených spisů z 18. století, v nichž nestor rodu, slavný Abraham Löwy, popsal historii židovské komunity a boje o úsovskou synagogu. K vidění je i originál dopisu, v němž senátor Kerry poděkoval za odhalení těchto skutečností a projevil přání navštívit v budoucnu město Úsov.

Výtvarnou část výstavy tvoří práce žáků základních škol v Úsově i v Lošticích a díla významných umělců a fotografů z regionu, včetně Jindřicha Štreita, Šárky Šmelkové, Jiřího Ošance a Pavla Alexandra Tařouna.

Výstavu pořádá sdružení Respekt a tolerance ve spolupráci s Městským úřadem v Úsově. Synagoga byla otevřena v sobotu a v neděli 20. a 21. srpna od 10 do 18 hod. Do konce září bylo možno navštívit synagogu po dohodě s Městským úřadem. Nad výstavou převzal záštitu hejtman Olo-mouckého kraje Ivan Kosatík.

Luděk Štípl

KAREL REINER IN MEMORIAM 1910 -1979

Tento nápis nebyl v nějaké koncertní síni v Praze, ba ani nikde jinde v Česku, ale v německém Rostocku, v sobotu 28. května 2005.

Slavnostní koncert na počest Karla Reiner se konal v Katharinensaal na Vysoké škole pro hudbu a divadlo. Spolupořadatelem byl Německý svaz hudebních umělců (Tonkünstlerverband Mecklenburg-Vorpommern e. V.), Dům Maxe Samuela v Rostocku a Terezínská iniciativa Praha. Nadpis programu zněl:

Pronásledovaný - odstrkovaný - zapomenutý česko-židovský skladatel Karel Reiner, oběť dvou diktatur.

Koncert se skládal z děl ze všech skladatelových tvůrčích období. Interpreti tohoto velmi obsáhlého programu byli žáci mistrovských tříd Vysoké hudební školy v Rostocku, kteří pocházeli ze všech koutů Evropy, například kytarista Štěpán Matějka z Prahy, nebo členové Chagalova kvarteta původně z Ruska, žijí však v Německu.

Autorem a organizátorem celého večera byla Anke Zimmermann, studentka a nyní již absolventka této vysoké školy, která si zvolila jako téma své diplomové práce dílo a život Karla Reiner. Věnovala se své práci s velkou odpovědností, bádala v archivech v Terezíně a v Praze, kontaktovala vdovu po Karlu Reinerovi Hanu Reinerovou. Dopravením všech aktivit byl tento večer, který sama organizovala, zajišťovala sponzorské dary od nejrůznějších institucí, a navíc ještě během koncertu provázela jednotlivá díla odborným výkladem.

Záštitu nad koncertem převzal český velvyslanec pan dr. Boris Lazar, velmi fundovaným projevem ho zastupovala paní Veronika Žertová, kulturní a tisková atašé na naší ambasádě v Berlíně.

Přítomny byly Hana Reinerová a obě její dcery. I já jsem měla to štěstí, že jsem se toho zdařilého večera mohla zúčastnit.

Lisa Miková

Nová naděje pro školní zájezdy do Terezína

Již mnohokrát jsme psali o návštěvách českých škol v Památníku Terezína. Vždy jsme vyjadřovali radost z růstu zájmu o tyto vzdělávací zájezdy. Ale vždy jsme zároveň litovali, že z našich omezených finančních zdrojů, nejsme schopni pokrýt všechny požadované zájezdy. A vždy znovu jsme si stěžovali na nedostatečné pochopení tam, kde jsme žádali o subvenci pro tento projekt: jak u Nadačního fondu obětem holocaustu, tak především u Ministerstva školství.

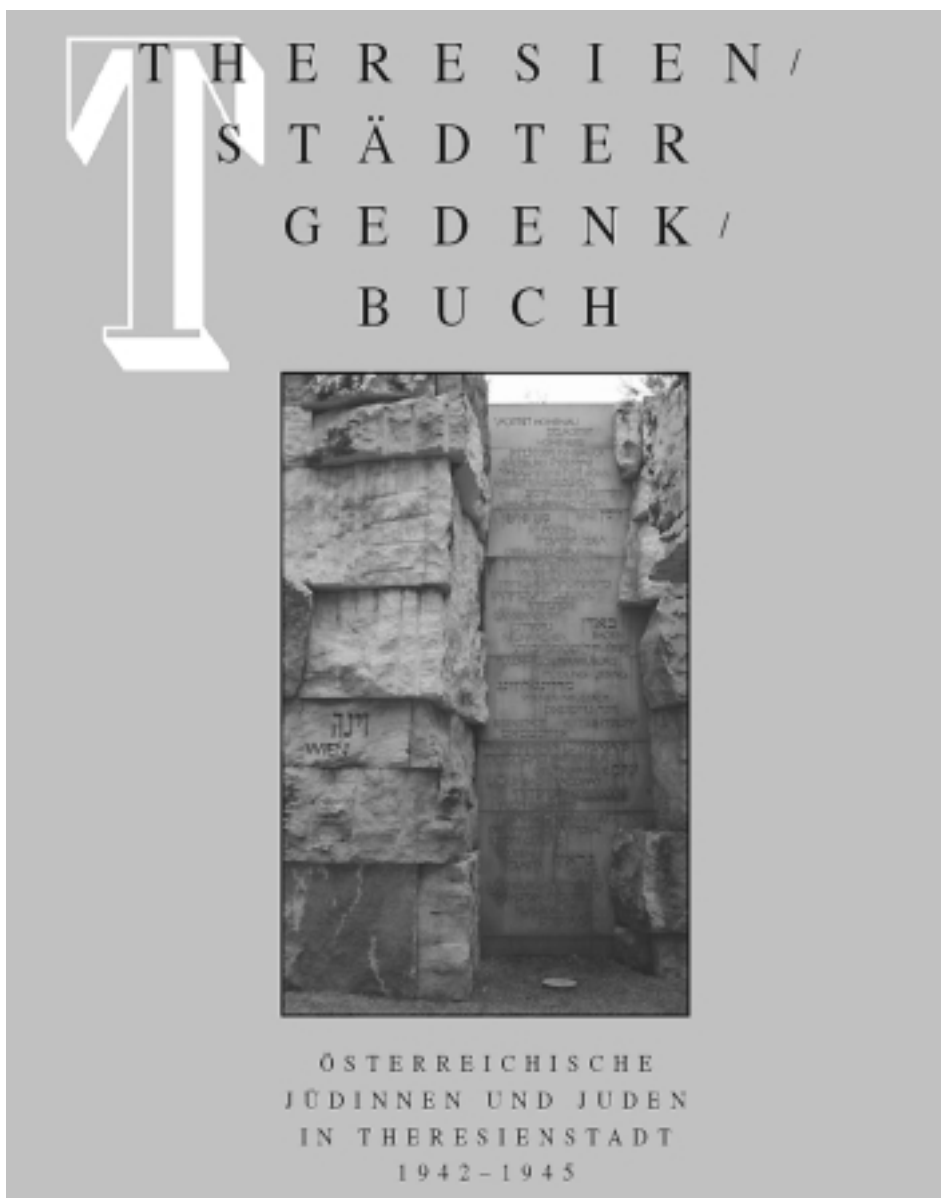
Na dubnovém sněmu TI Dr. L. Pavlát vyslechl naše problémy. Ve velmi výstižném článku v MfD (7. 5. 2005) upozornil na nesmyslný paradox, že oběti holocaustu ze svého skromného rozpočtu, který by byl daleko více potřebný pro zajištění jejich sociálních a kulturních potřeb, financují českým školám vzdělávací zájezdy do Terezína. Psal mj.:

„Česká republika se, žel, nemůže pochlubit, že by místa někdejšího utrpení byla začleněna do výuky systémově garantované vzdělávacím systémem. Co je však snad ještě horší: Mnohdy to vypadá, jako by hovořit o válečné kapitole našich dějin bylo především zájmem pamětníků..... Nemá-li ministerstvo na uvedenou vzdělávací činnost ve svých dotacích prostor, je to smutné. Má-li - ale žádost Terezínské iniciativy neshledalo dostatečně závažnou - je to ještě smutnější. Neudržitelnost dané situace je totiž téměř skandální: Ti, kdo poznali nacistický teror, o něm kvůli sobě hovořit nemusí. Pravdu o nacismu by však měli znát především ti, pro něž je nepoznanou minulostí. Mělo by se tak dít z úcty k zavražděným spoluobčanům, ale především kvůli vlastnímu poznání a budoucnosti demokratické Evropy. Lidé, kteří mají co říct, jsou ještě stále mezi námi. A existují i místa, kde jejich slova neznějí, ale vpalují se do mysli i srdce.“

Nutno říci, že na tento článek zareagovali velice kladně pracovníci Ministerstva školství, zde nutno s povděkem jmenovat především Dr. M. Profanta a Mgr. I. Němečkovou, kteří nás vstřícně a s velkou ochotou instruovali, kde a jak na MŠMT požádat o příslušný grant, a poradili nám, laikům, s jeho formálním vypracováním. Nedávno nás Dr. L. Pavlát s radostí informoval, že mezi přidělenými granty pro druhou polovinu roku 2005 je i ten náš ve výši 350 000 Kč.

A tak svítá naděje, že teď snad již nebude nutno vzdělávací zájezdy českých škol do Terezína omezovat pro nedostatek našich finančních zdrojů.

Michaela Vidláková

RAKOUŠTÍ ŽIDÉ V TEREZÍNĚ

Další svazek Terezínské pamětní knihy

Institut Theresienstädter Initiative, Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes (Hg.): *Theresienstädter Gedenkbuch. Österreichische Jüdinnen und Juden in Theresienstadt, 1942-1945. Praha 2005, 703 s.*

V letech 1942-1945 bylo z Rakouska do terezínského ghetta deportováno více než 16 tisíc vězňů, včetně více než tisíce maďarských Židů, kteří byli do ghetta z Rakouska zavlčeni v posledních týdnech války. Velké množství rakouských Židů bylo do Terezína deportováno také z jiných nacisty okupovaných zemí, především z „Protektorátu“. Osudy všech těchto terezínských vězňů dokumentuje další svazek z řady *Terezínských pamětních knih*, který vydal Institut Terezínské iniciativy ve spolupráci s Dokumentationsarchivem des österreichischen Widerstandes (Dokumentační archiv rakouského odboje) ve Vídni.

Pamětní kniha je strukturována podobně jako předchozí svazky věnované deportacím z českých zemí a z Německa. Seznamy deportovaných jsou uvedeny několika studii českých a rakouských historiků, kteří přibližují především historii Terezína, všední život v ghettu a osudy rakouských Židů. Všechny texty v rakouském svazku pamětní knihy jsou německy, svazek je opatřen jmenným rejstříkem všech deportovaných.

Pamětní knihu je možné získat v Institutu Terezínské iniciativy, Jáchymova 3, 110 00 Praha 1, tel.: 222 319 212, e-mail: institute@terezinstudies.cz

Členové Terezínské iniciativy si mohou knihu zakoupit se slevou za 600 Kč.

BRUNDIBÁR NEJEN V EVROPĚ, ALE I ZA „VELKOU LOUŽÍ“

Čarovná síla umění

Nelekejte se, nebude to žádná abstraktní úvaha. Měl jsem možnost zažít inscenaci Brundibára v kanadské provincii Saskatchewan v květnu 2005 a chci o tom podat zprávu.

Naše dcera Rita, která tam žije a živí se psychologií, se na jaře 2004 rozhodla Brundibára (jako producent) uvést, a po patnácti měsících to dovedla k úspěchu. Již dávno, roku 1991, tomu předcházela žádost paní Judith Berman z Los Angeles, aby Rita Brundibára znovu přeložila do angličtiny, protože se jí (jako i řadě jiných) původní anglický překlad nelíbil. Paní Berman a její přítelkyně paní Engel překlad po Ritě ještě upravily, aby se to lépe rýmovalo a bylo to angličtější.

Teď tedy Rita našla dětský sbor, The Saskatoon Children's Chöre (SCC), vedený učitelkou hudby paní Phoebe Voigts, která ihned s myšlenkou souhlasila. Ukázalo se, že SCC byla šťastná volba. Nejen že to není sbor ledajaký, nasbíral už řadu mezinárodních ocenění, ale je i společensky angažovaný, účastnil se aktivně např. kampaně za zákaz pozemních min. Jsou to ostatně téměř samá děvčata, kluci, jak mi Phoebe vysvětlila, nemají v Kanadě k něčemu takovému motivaci.

Trochu problém u Brundibára je, že trvá jen 35 minut. Na základě nápadu Evy Merové doplnili celovečerní program tak, že v první části bylo pásmo zkomponované z recitací básní dětí z knihy „Motýli zde nežijí“ a písní z kmenového repertoáru SCC, a po přestávce byl uveden Brundibár.

S notami na Brundibára je situace ne zcela přehledná. Místní hudební vědec a skladatel, odborník na Krásova učitele Arnolda Schönberga, pro saskatchewanskou inscenaci znovu vytvořil z klavírního výtahu orchestrální partituru pro 7 nástrojů.

Nejsložitější stránkou celého projektu byly ovšem peníze. Nebudu vás s tím nudit. Řeknu jen, že s pomocí darů od soukromníků i některých organizací a s využitím obětavosti celé řady lidí, kteří tomu zdarma věnovali čas a úsilí, všechno nakonec vyšlo, peníze nechyběly, a celkem 9 představení uvidělo 3150 diváků.

Rita vymyslela, že na Brundibára pozve do Kanady svou maminku, tedy Danu, která v Terezíně zpívala v Brundibáru ve sboru, aby děvčata z SCC inspirovala a při každém představení promluvila. Na dvě představení přijela

z Los Angeles ještě Dáša Lewinová, která v terezínském Brundibáru také zpívala. Navíc projevily některé střední školy zájem, aby tam Dana s dětmi besedovala o svých osudech za války.

Celý projekt upoutal zájem médií. Již letos na jaře, dávno před premiérou, přinesly místní noviny o projektu celostránkový článek. A to byl jen začátek mediální smršťe, kdy Rita s Danou byly několikrát v novinách, poskytly asi deset rozhlasových interview a televizní stanice s nimi natočily několik dlouhých pořadů, které se dokonce dostaly do velmi sledovaného pořadu celokanadské veřejné stanice CBC. Reportéři pochopili, že tu

nejde o židovský vzpomínkový pořad, ale o umělecké vyjádření myšlenek, které mají co říci mladým i starším dnešního světa.

Představení zrežiroval ředitel místního divadla, starý divadelní vlk, a výsledek byl rozhodně lepší než prkenné výkony, jaké vidáme na předních pražských scénách. Děvčata, sólistky i sbor, předvedly opravdovou operu v její jednotě hudební, pohybové a výrazové složky. Všichni interpreti byli skvělí a sami to cítili.

To byl organizační rámec události. Chtěl jsem ale především napsat o jejím dopadu.

Když bylo po všem, napsaly členky

SCC své vedoucí poděkování. Devítiletá Emily, která celý večer zahajovala strhující recitací básně Motýl, tam napsala: „Už nikdy neuvidím motýla ... stejnýma očima.“ Náhle, uprostřed prerie, byla zasažena uměním velkého básníka Pavla Friedmanna.

Umění zapůsobilo na publikum, nejen na výkonné umělce. Pro nás je to trochu jiný svět, ale v Severní Americe je naprosto přirozené, že když na člověka něco zapůsobí, sáhne do kapsy a vyjádří to finančně. Viděl jsem, jak po představení přišel za

Ritou člověk v tričku, s vážnou tváří a vlhkýma očima, a řekl, že je dentista a chtěl by učinit „significant donation“. Pak od něj přišel šek na 1000 dolarů. Chodili za mnou známí i neznámí a vyjadřovali své pohnutí. Jistěže zapůsobilo všechno dohromady, Danina přítomnost a její krátký projev, skutečnost, že je matkou producentky, i vhodně zvolená skladba večera.

Nade vším se však klenulo umění. Libreto Adolfa Hoffmeistra, v duchu a na úrovni nezvalovské poetiky i Osvobozeného

divadla, si i v překladu zachovalo svou moudrost a laskavost, cudnost i švih.

A základem všeho je velká hudba Hanse Krásky. Lidi vzpomínají, jak v Terezíně Brundibár zapůsobil na účinkující i publikum; těm, co přežili, často zanechal celoživotní zážitek. Viděl jsem na vlastní oči, jak stejně zapůsobil na dnešní mladé a dospělé v Saskatchewanu.

Chtěl jsem se o tento fantastický zážitek s vámi podělit.

Petr Liebl

BRUNDIBÁR VE FRANCII

Vám, Terezíňákům, možná něco říká jméno Sommer. Alice Sommerová - Herzová je klavírní virtuoska, dnes je jí téměř 102 let, žije v Londýně (*ke stým narozeninám jsme jí gratulovali v našem časopise - viz č. 27*) a nedávno o ní běžel v naší televizi film „Pianistka z Terezína“. Její syn, Rafael Sommer, výborný cellista, před pár lety na konci úspěšného turné po Izraeli zemřel. (*Vzpomínku na něj uveřejnil náš časopis - viz č. 24.*)

V Terezíně jsme ho znali ještě jako Štěpku, roztomilého vrabčáka z Brundibára.

Jeho žena Genevieve, rovněž cellistka, udržuje památku svého muže pořádáním hudebních festivalů nesoucích jeho jméno. Letošní rok, rok 60. výročí osvobození, se ale rozhodla oslavit jinak. Ve Francii, v kraji pod Jurskými Alpami, zvaném Pays de Gex, kde měli svůj letní domek, se rozhodla uspořádat na jeho počest a jako vzpomínku na terezínské děti, které se osvobození nedožily, představení Brundibára. Nebyla to snadná práce. Získat francouzský překlad, získat pro svou myšlenku starosty místních vesnic a městeček, kteří akci podpořili finančně i věcně, získat rodiče, děti, hudbu, režiséra, vedoucí souboru, prostory, kde lze hrát . . . nebylo toho málo. Ale povedlo se.

A protože jsme v Terezíně i po válce, než odjeli do Izraele, byli se Štěpkou nejlepší kamarádi, pozvala Genevieve mne, abych představení uvedla malou vzpomínkou.

Spolu se mnou tam přijela ze Ženevy Rutka Fayon, to je ta dívenka, která je v muzeu ghetta na fotce židovské třídy v první řadě, jediná ze třídy, která přežila.

Brundibára nehrál žádný umělecký soubor, ale prostě děti z celého kraje, které chtěly a uměly zpívat. Nacvičovaly půl roku, po škole, jak se podařilo najít čas. Kostýmy připravili rodiče po dohodě s vedoucím vzniklého souboru. Jedině hudební doprovod byl složen z profesionálů.

Začátkem června letošního roku proběhla první tři představení, začátkem října budou další.

Nelze říci, že představení byla vyprodána, vstup byl totiž volný. Ale sály byly „nacvaknuté“. Jednu sobotu v jednom malém městečku, příští v dalším, tam už padesáti lidem museli odříci, protože hasiči jich víc nedovolili. Diváci seděli na všech židlích, co se podařilo sehnat, vzadu na stolech, vpředu na zemi, stáli podél stěn. V neděli tamtéž, opět plno.

Představení mělo dvě části. První uváděl muž v buřince (bývalý učitel), který na polosetmělém jevišti jako vypravěč navodil atmosféru Terezína. Jeho působivé

vyprávění bylo proloženo sborovým zpěvem několika písní - hebrejských, francouzských a českých. S výbornou výslovností zazpívaly děti „Ach, synku, synku“ a „Teče voda, teče“. Než se pak malí herci převlékli do kostýmů, oslovila jsem publikum svou vzpomínkou na Brundibára v Terezíně, s tím, co tam pro nás znamenal.

A pro ilustraci jsem si vybrala z publika malou šestiletou hubenou, černovlasou holčičku a čiperného kloučka - „ . . . taková jsme byli tenkrát my se Štěpkou.“ Rutka pak povídala, co se dělo po Terezíně s ní, o své cestě do Osvětimi a dál. A co se stalo s většinou dětí, právě takových, jako stály na podiu vedle mne. . . .

Pak děti zahrály Brundibára. A diváci chápali, že je to něco víc, než jen půvabná hudba a trochu neobratní malí herci.

Že je to i poselství.

Michaela Vidláková

Na snímku zleva: Michaela Vidláková, „pejsek“ a Genevieve Sommer

BRUNDIBÁR V LIPSKÉM GEWANDHAUSU

Na své pouti světem došel Brundibár 5. června 2005 až do Lipska, kde ho pod vedením dirigenta F. S. Elstera nastudoval znamenitý dětský sbor zdejšího slavného Gewandhaus orchestru. Výtečně si vedl i mladý režisér Philipp J. Neumann. Děti vystupovaly spolu se členy orchestru uprostřed obrovského auditoria (více než tisíc míst) přímo na koncertním pódiu, které bylo pro zviditelnění malých zpěváků potažené bílým plátnem. Režisér vycházel ve své koncepci z natáčení Brundibára pro nacistický propagandistický film v srpnu 1944 (*kteří jsem sama zažila...*), kdy soubor musel dlouhou dobu čekat na příchod esesáckých pohlavářů. Podobná scéna se odvíjí i v lipské inscenaci Brundibára. Lipský soubor si však krátí čas muzicírováním: děti zazpívají - velmi pěkně - dva sbory Bohuslava Martinů a členové orchestru si - rovněž skvěle - „zkusí“ zahrát dva Dvořákovy Slovanské tance v „brundibárovském“ obsazení (*mimoходом se tak režisérovi zároveň podařilo prodloužit dobu trvání jinak dosti krátké Krásovy opery...*).

Stále však nikdo nepřichází, a tak se členové souboru pustí do Brundibára sami - ale nedohrají ho. Když se před závěrečným sborem ozve dupot blížících se esesáků, vše se ponoří do tmy a z ní se pozvolna, jakoby z velké dálky, vynořuje záznam nacistického propagačního filmu - závěr lipské inscenace Krásovy opery patřil většině nepřezívaným terezínským dětem: „Brundibár poražen...“

Pak se zase vše ponořilo do tmy. Byl to šok, a nejen pro mne. Posluchači takřka zcela zaplněného sálu jen tiše stáli a neskrývali své pohnutí. Mnozí z nich ostatně s velkým zájmem navštívili pečlivě připravované besedy, k nimž také patřila putovní výstava Hannelore Wonschickové „Dívky z pokoje 28“.

Pro velký ohlas se zde Brundibár hrál za 14 dní znovu.

Eva Herrmannová

Přehled mezinárodních aktivit v 1. pololetí 2005

Michaela Vidláková, Artur Radvanský

I v prvním pololetí letošního roku jsme přednášeli dětem ve školách a zúčastnili se řady seminářů a přednášek. Kromě následně jmenovaných aktivit jsme se setkali s žáky a studenty českých škol v Praze i v Terezíně.

- 1) 17.- 21. 1. (Zwickau) - setkání ve školách u příležitosti osvobození KZ Auschwitz (M. Vidláková, A. Radvanský)
- 2) 11.- 14. 2. (Drážďany) - Mezinárodní kolokvium „Tag der Erinnerung, Tag der Begegnung, Tag der Bildung“ (M. Vidláková)
- 3) 11.- 14. 4. (Drážďany) - setkání ve školách (M. Vidláková, A. Radvanský)
- 4) 20. 4. (Terezín) - skupina učitelů a dalších z Brücke - Most Stiftung, Německo (M. Vidláková)
- 5) 6. - 13. 5. (Ebensee, Rakousko) - Slavnostní setkání k 60.výročí osvobození KZ Ebensee a následně přednášky v Památníku Ebensee a v okolních školách (M. Vidláková, A. Radvanský)
- 6) 27. 5. (Praha) - skupina Christlich - Jüdische Zusammenarbeit Siegen - přednáška a doprovod po pražských židovských památkách (M. Vidláková, A. Radvanský)
- 7) 29. 5. (Praha) - interview a přednáška pro ICEJ (Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzaléma v Praze) v rámci Dne proti antisemitismu (M. Vidláková)
- 8) 3. - 13. 6. (Pays de Gex, Francie) - doprovodné slovo ke třem představením Brundibára (M. Vidláková)
- 9) 14. 6. (Praha) - přednáška a diskuse se skupinou studentů gymnázia z Brém (M. Vidláková, A. Radvanský)
- 10) 20. - 21. 6. (Lipsko) - týden židovské kultury pořádaný Společností pro židovsko - křesťanskou spolupráci a ŽO Lipsko - přednáška „Terezín mahnt zur Wachsamkeit gegen den alten Ungeist“ (M. Vidláková)

SPRAVEDLIVÍ MEZI NÁRODY

Tohoto vzácného ocenění, které většinou na návrh zachráněných uděluje Památník Jad Vašem v Jeruzalémě, se dostalo nepříliš mnoha statečným lidem, kteří za války zachránili život alespoň jednomu ohroženému Židovi. Dnes už víme, že těch, kteří pomáhali, bylo mnohem víc než udělených titulů. Možná proto, že někteří zachránění se nakonec přece jen nedočkali konce války, nebo se v poválečném víru a migraci ocitli daleko od původního domova, nebo se snad o této veřejně udělované poctě dozvěděli příliš pozdě, a z mnoha dalších příčin. V Čechách bylo těchto ocenění uděleno více než sto, na Slovensku několik

set. O jednom z těchto příběhů informuje MUDr. Eva Vaňousová.

Můj strýc, matčin bratr Karel Fuchs, se narodil v Kralupech nad Vltavou. Svou pílí a urputností se vypracoval na špičkového odborníka v oboru zpracování ropy a stavby rafinérií. Působil na Slovensku, kde se stal ředitelem Státní rafinérie minerálních olejů v Dubové. Za druhé světové války byl jako nenahraditelný odborník chráněn před transporty a s ním i jeho manželka Irma, rozená Eislerová, a synové Ervín a Robert. To bylo také důvodem, proč se ho jeho přítel Maximilian Grossmann jednoho dne zeptal, zda by Ervín neuzavřel fiktivní sňatek s jeho dcerou

Veronou. Rodiče i Ervín souhlasili a jejich druhý syn Robert učinil podobný krok a uzavřel sňatek s Veroninou přítelkyní Erikou Plessovou. Obě mladé ženy, dokonce i se svými rodiči, nebyly do konce roku 1944 deportovány.

Karel Fuchs byl později z místa ředitele rafinérie odvolán, ale po zahájení Slovenského národního povstání, které velmi účinně podporoval, byl touto funkcí znovu pověřen. Po porážce povstání byla na jeho dopadení vypsána odměna ve výši 500 tisíc slovenských korun. Fuchsovi byli vážně ohroženi. Když se v říjnu 1944 nacistická armáda nezadržitelně blížila od Banské Bystrice i od Brezna nad Hronom, neměli jinou možnost, než se ukrýt do

okolních lesů. Předpokládali ovšem, že Rudá armáda postupuje, konec války že se blíží, a jejich pobyt v lese nebude trvat dlouho. Přípravovali se na odchod z domova, nevěděli však kam. Právě v této situaci je vyhledal dělník rafinérie Jozef Ťakuš, který jim navrhl, že převede celou skupinu na nedaleké místo v lese na jižní straně údolí Hronu. (Fuchsovi dosud žili v obytném domě, který patřil rafinérii, a v té době už tam s nimi byli i další čtyři bezradné a zoufalé osoby, Maximilian Grossmann s manželkou Bertou a Evžen Pless s manželkou Malvínou, rodiče Verony a Eriky.) Ťakuš věděl o opuštěné kolibě po dřevorubcích, která jim na pár týdnů mohla poskytnout ochranu před deštěm a sněhem.

Následující den se všichni vydali cestu. po několikahodinovém výstupu došli ke kolibě, kde se usadili. Jozef Ťakuš jim slíbil, že pro ně přijde, jakmile pomine nebezpečí. Uplynul týden i druhý, a Ťakuš nepřicházel. Když se konečně objevil, nebylo to proto, aby je odvedl domů. Přinesl jim batoh plný luštěnin a přiznal, že pocházejí z opuštěného vojenského skladu, který místní obyvatelé stačili ještě před příchodem Němců vybrat. Byl to významný zdroj pro jejich zásobování, případně i pro další utečence v okolních lesích. Přinesl však i závažnější sdělení. Místo jejich současného pobytu už nepovažoval za bezpečné a doporučil jim, aby se pod jeho vedením vydali hlouběji do lesa. Asi po dvou hodinách dorazili k vydatnému prameni poblíž velké jámy, která se zdála být vhodná pro vybudování „bunkru“. Přestože neměli žádné potřebné nářadí, utečenci se rozhodli, že na tomto místě zůstanou. Ostatně ani jiné východisko neměli. Naštěstí se tam zakrátko objevili dva mladí vesničané, kteří se z obavy, že by je Němci mohli povolát do vojenské služby, rozhodli načas ukrýt blízko pramene, o němž věděli. Přinesli si k tomu i příslušné nářadí, lopaty, pily, sekery apod. Nejdůležitější však bylo, že židovské uprchlíky nevyzradili a byli ochotni jim pomoci. Společně jámu zvětšili, upravili a postavili nad ní jakýsi srub. Jozef Ťakuš jako by to tušil. Při další návštěvě přinesl kus asfaltové lepenky a na zádech přivlekl malá železná kamínka. Ta potom výborně sloužila k ohřívání vody i pro minimální vaření a zajistila obyvatelům bunkru alespoň minimální životní podmínky. Zima přituhovala, ale očekávané osvobození nepřicházelo. Jozef Ťakuš

se obětavě staral, aby utečenci nezemřeli hladu, a stal se jejich skutečným zachráncem. Občas, zejména před Vánocemi, přispěli i další zaměstnanci rafinérie, kteří za nimi přicházeli navzdoru zimě a sněhu a zejména velikému nebezpečí, které jim hrozilo v souvislosti s vyhlášenou odměnou za Fuchsovo dopadení. Celé skupině však neustále hrozilo smrtelné nebezpečí, že by je mohla objevit některá z německých hlídek, které v lesích hledaly partyzány a Židy. Nedaleko jejich úkrytu chytla hlídka dva židovské utečence a zastřelila je. Bylo to nekonečné čekání ze dne na den, z týdne na týden, ve stále obtížnějších životních podmínkách, v neustálém strachu před vyrazením, neboť stopy ve sněhu vedly přímo k jejich bunkru.

22. března 1945 se jejich zachránce konečně objevil, tentokrát bez potravin, ale s radostným zvoláním: „*Nemci sú het, pojdete dole!*“

Návrat desetičlenné skupiny proběhl hladce. Ačkoliv byli všichni po pětíměsíčním

pobytu v lese vysílení a pohublí, cestu do údolí pod Ťakušovým vedením dobře zvládli. Vrátili se do domu u rafinérie, odkud vyšli. Dům ještě stál, ač značně zdevastovaný a z velké části vykradený. Všichni však byli šťastní, že mají pevnou střechu nad hlavou a že jsou svobodní.

Nakonec ještě drobná poznámka. Fiktivní válečný sňatek se uskutečnil po několikadenní známosti a všichni předpokládali, že se „manželé“ po válce rozvedou. Dopadlo to však jinak. Ing. Ervín Fedor (dříve Fuchs) s manželkou Veronou spolu žili až do smrti, Ing. Robert Fedor (dříve Fuchs) s manželkou Erikou spolu žijí již déle než šedesát let a jsou dosud vděční panu Jozefu Ťakušovi, který jim pravděpodobně zachránil život, a také dalším dobrým lidem, kteří je v lese zásobovali potravinami i jinými nezbytnými potřebami.

Eva Vaňousová

Děkujeme . . .

. . . Vám všem, kteří jste finančně podpořili činnost naší organizace. Pracujeme pouze pro Vás. Abychom mohli uspořádat sněm TI, abychom mohli vydávat časopis a zajistit jeho distribuci do Vašich domovů, abychom mohli příležitostně uspořádat zájezd do Terezína, případně zajistit kulturní představení, neobejdeme se bez Vaší finanční pomoci. Proto prosíme ty, kteří jste dosud nenašli čas k tomu, abyste nás podpořili, udělte to nyní.

Jistě Vás nemusím ubezpečovat, že v předsednictvu pracujeme rádi a bez finanční odměny. Věřte však, že to není práce jednoduchá. Ručíme za granty pro zdravotní fond, Ezru i pro mimořádnou pomoc a zabezpečují Vás, že je s tím spojena nekonečná práce. Obtíže se získáváním financí na všechny granty, které se snažíme pro Vás zabezpečit, se neustále stupňují, a jednání o nich jsou stále složitější. Také se prodlužuje doba, než k nám skutečně přidělené peníze doputují.

Prosíme o pochopení této nelehké situace, a pokud se zpoždují platby, které požadujete, nedávejte vinu ani nám ani Pražské obci.

Je třeba si uvědomit i to, že Claims Conference nám přiděluje stále stejnou částku v dolarech, ale vzhledem k silnému poklesu kurzu dolaru vůči koruně je tato částka podstatně menší než v minulých letech.

Bankovní účty Terezínské iniciativy:

v Kč: 59433011/0100

v EUR: 342781234555011/0100

v USD: 348331234555011/0100

Milena Procházková, tajemnice TI

ROZHOVOR ANNY LORENCOVÉ S KAROLEM SIDONEM

Narodil se 9. dubna 1942 křesťanské matce a židovskému otci, a přesto se stal rabínem. Má mezi námi příznivce i odpůrce, někdo mu nerozumí a nechápe jeho postoje. Rabín Karol Sidon bez váhání souhlasil s rozhovorem a upřímně odpovídal na všechny otázky.

Váš tatínek přišel ze Slovenska a vzal si v Praze křesťanskou ženu. V předválečném Československu židovská religiozita směrem k východu značně narůstala. Už i na Slovensku byla podstatně vyšší než v Čechách. Neměl tatínek s tím sňatkem problémy?

Asi to určitý problém byl, ale patrně ne tak zásadní, aby otec se svou rodinou na Slovensku a ona s ním neudržovali kontakt. Osobně jsem poznal jen tři otcovy sourozence, sestry, které jako jediné ze sedmi dětí přežily šoa, a nebyly religiózní.

Tatínek přišel do Prahy někdy v osmatřicátém roce, od roku 1939 u nás začaly platit norimberské zákony, nebyl tu ohrožen?

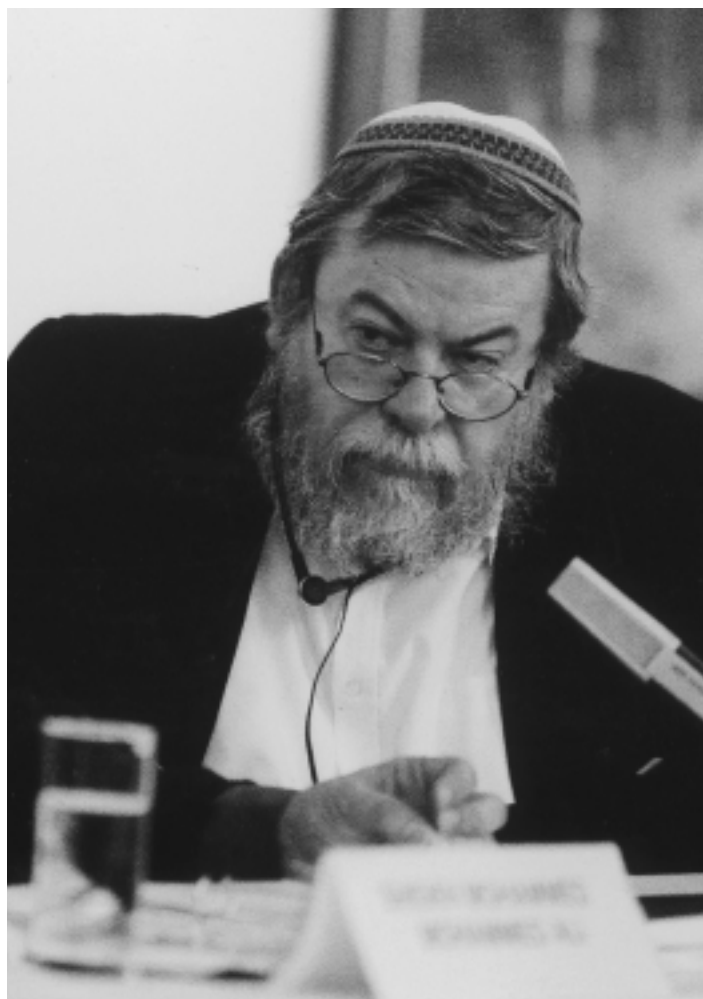
Táta byl jako slovenský občan cizinec a navíc ho chránilo smíšené manželství. Vydržel tak do roku 1944, kdy jej v červenci sebralo gestapo. Poté co prošel výslechy v Pečkárně, poslali ho do Malé pevnosti, kde ho prý Pinda (Jöckel) v listopadu 1944 zavraždil.

Víte, co bylo příčinou zatčení?

Upřímně řečeno nevím. Od svého bratra, otcova syna z prvního manželství, který žije v Americe, jsem dostal podklady, že byl v nějakém hnutí odporu, což bylo možné, protože v tom hnutí byl i manžel mé tety, maminčiny sestry. Maminka mi také vyprávěla, že si ho dávali dohromady s Viktorem Sidon, který byl ve Francii zapojen do hnutí odporu. Tatínek si po příjezdu do Čech založil firmu Pragoflora a vyráběl parfémy, esence a podobně. Pokračoval v tom pak za Němců načerno, a já jsem si jako kluk s určitou výčitkou vůči mamince i sobě myslel, že ho možná zavřeli kvůli černému obchodu, tj. kvůli nám. Nějak jsem ale nedomyslel, že by v tom případě byla namočená i maminka, která ty parfémy a esence prodávala. Co je ale jisté je fakt, že na sebe táta upozornil inzerátem v novinách, že prodá fotoaparát Leova. Přihlásil se na něj nějaký Němec a vzápětí potom přišlo gestapo.

Maminka s ním měla ještě nějaké spojení?

Dokud byl v Pečkárně, tak ho jednou nebo dvakrát viděla. Když pak byl v Malé pevnosti, mohla mu posílat prádlo a dostávala zpátky špinavé. Komisař, který otce v Pečkárně vyslýchal, jí ovšem namluvil, že tátu pošle do německého lágru, který je ve srovnání s Malou pevností hotové sanatorium. Jenže táta se den předtím hodil marod a oni ho prostě umlátili. To mám po válce vyprávěl někdo ze spoluvězňů. Podle záznamu v kartotéce Gestapa ho však zabili z 21. na 22. listopad 1944, kdy měl jít transportem do Auschwitzu. Táta byl za první světové války důstojníkem, což

by vysvětlovalo, že byl za okupace aktivní, ale na tohle se nehodil. Špatně slyšel, měl otosklerózu jako mnozí v rodině, a už taky nebyl nejmladší, narodil se v roce 1896, na to, aby přežil, nebyl stavěný.

Když zmizel ten židovský prvek v rodině, byli jste ještě něčím ohroženi?

Ten židovský prvek byl v rodině stále přítomný, byl jsem to nejdřív já a potom můj nevlastní otec Gross. Ještě před koncem války mě maminka odvezla ke své nevlastní sestře do Rymáně u Mníšku, protože dostala hlášku, že bych měl jít do transportu. Tam jsem byl do konce války. Po tátově smrti na tom byla máma hrozně špatně. Nechtěla s nikým mluvit a asi to bylo tak tísnivé, že si mě její sestra Anča vzala k sobě do Varnsdorfu.

To už bylo po válce?

To bylo po válce. V šestačtyřicátém se ale vrátil syn majitele domu, v němž jsme bydleli, můj budoucí táta. To byla taky židovská rodina, a protože mu mezitím zabrali byt, tak se nastěhoval k nám - a v osmačtyřicátém se narodila moje první sestra. Od mého druhého otce mám základní informace o šoa. Poněvadž on, na rozdíl od mnoha jiných, vyprávěl. Vyprávěl to jako dobrodružný příběh a nikdo mu vlastně moc nevěřil, jenom ten malý kluk, který měl otevřené uši a chtěl všechno slyšet.

A na rozdíl od mého táty byl tenhle člověk podstatně mladší a rozený dobrodruh. Jeho válečný osud, plný úteků, skrývání,

zatýkání a věznění, skončil někde v Rusku poblíž města Gorkij útekem z ruského lágru až po skončení války. Ale to je jiná kapitola.

Jak se to přihodilo, že se stal vaším druhým otcem?

Po válce maminku nabádali, aby se znovu vdala, ale ona říkala: Já si nikoho nevezmu, leda by přišel, zazvonil u dveří a řekl - tak, paní Sidonová, tady mě máte. A tak se to v podstatě stalo. Ona ho znala, i můj táta Sidon ho znal, byl to syn domácích, hrávali spolu karty a on byl ve všech směrech pěkné číslo. Takže tatínek Sidon říkával: Pepík roste pro šibenici. A stal se pravý opak.

Tatínek zahynul ve čtyřiačtyřicátém roce, to vám byly dva roky, asi jste se na něho moc nepamatoval.

Na tatínka jsem si vůbec nepamatoval, proto jsem napsal ty knížky s těmi sny, to byla jediná šance, jak ho vidět, ve snu.

Žil jste s maminkou, novým židovským tatínkem a dvěma sestrami. Byli jste nějak nábožensky zaměření, ať už židovsky nebo jinak?

Naši mě sice v první třídě zapsali na katechismus, ale to se mi už ve druhé třídě znelíbilo a oni mě nenutili. Můj náboženský život byl vlastně můj zabitý tatínek. Žil jsem s jeho obrazem, který jsme měli doma, hrozně intimně, a neustále jsem se snažil představit si, co to bylo za člověka. To mě vlastně vedlo celý život a nedělám si žádné iluze, že to, že tady teď sedíme na rabinátě, s tím nesouvisí.

Vystudoval jste gymnázium, to bylo ještě všechno normální?

Normální bylo, že jsme byli pokládáni za židovskou rodinu. Ale když mluvíme o židovství jako takovém, kolem sedmnácti let jsem se o něco víc dozvěděl od pana Jakuba Markoviče z Novinářských domů na Pankráci, které byly postaveny v padesátých letech především pro komunistické novináře. Jakub Markovič byl překladatel z jidiš a nějak to přišlo, že se se mnou skamarádil, i když mohl být můj táta. Pomáhal jsem mu s češtinou a dozvěděl jsem se od něj různé věci o politice, o Stalinovi a taky o tom, že existuje židovská kultura. Víc jsem se taky dozvěděl o Izraeli, i když to doma bylo běžné téma, poněvadž teta Anča emigrovala s manželem do Palestiny. Když se po letech vrátila, mluvila hebrejsky, měla doma hebrejské knížky a četla si v nich. V té době jsem hebrejštinu neznal, bylo to pro mne naprosto neznámé písmo. Takže židovství bylo v rodině stále přítomné a já byl na svůj původ hrdý.

V šedesátých letech jste studoval?

Vystudoval jsem FAMU a pak jsem byl takový ten mladý nadějný scénarista a spisovatel. Samozřejmě jsem se zabýval filozofií, náboženstvím atd. a při té příležitosti jsem se dozvěděl, že vlastně nejsem Žid. Když jsem zjistil, že židovství je živá věc, že to není jen Izrael a židovští kamarádi, že je tu i synagoga, bylo to pro mne překvapení. Věděl jsem, že je tu židovská obec, s mým druhým tátou jsme tam po válce chodili, když potřeboval něco vyřídit. Ale že by to mělo co činit i s náboženstvím, to jsem věru netušil. Na obec jsem začal chodit až pod vlivem událostí osmašedesátého

roku. Dost důležitý člověk byl pro mne Miky Roth. Ten nás učil hebrejsky, zpívat hebrejské a jidiš písně atd. Ale ještě deset let jsem se rozmýšlel, jestli ten krok mám udělat. Byla to otázka, zda se vrátit do židovství, to jsem chtěl, ale pokud jde o víru, to bylo něco jiného. Já byl v podstatě normální mladý intelektuál své doby, poznamenaný vším, co přinášela. Abych byl upřímný, tak mne k přestupu přivedly teprve zážitky s ruskou okupací, s normalizací, Chartou a s tím, co z toho plynulo. Uvědomil jsem si, když to řeknu hodně zjednodušeně, že mám duši, a z toho pro mě vyplynul i závazek k Bohu, který mi ji dal. V té době jsem nebyl jediný. Bylo víc těch, kdo pod tlakem StB poznali, že mají něco v sobě, něco, co jim - nechci to přehánět - rovná páteř, co jim dává schopnost vzdorovat silnějšímu. Pro mě osobně už nebyla jiná cesta než udělat gijur, konverzi, a to i z náboženských důvodů. Psycholog ve mně ovšem vůbec nepochybuje o tom, že to byl proces výměny za tatínkův obraz. I když to byla svým způsobem vzpoura proti němu, protože než ho sebrali, tak mamince kladl na srdce, abych si nebral Židovku, jediné snad kdyby byla „pokrstená“.

Chtěl vás ochránit.

Jasně.

Konverzi jste tedy realizoval až v sedmdesátých letech?

V sedmdesátém osmém. To tady byla ještě stará garda ze Staronové synagogy, většinou z Podkarpatské Rusi a ze Slovenska. Tam jsem se cítil víc doma než kdekoli jinde. Obec byla jedna věc a tito pánové ze synagogy zas úplně jiná. Pak už to netrvalo dlouho a rozjel jsem se dál „po svých“.

To už jste někde měřil vodu?

Tehdy jsme se dali dohromady skupinka mladých lidí se zájmem o judaismus, scházeli jsme se každý čtvrtek a s pomocí hebraistky jsme četli Chumaš a studovali ho s komentářem Rašiho. Já měl v té době určitý náskok, četl jsem všechno, co bylo dosažitelné v Židovském muzeu, literaturu, která byla přeložena do němčiny, a ta byla dost rozsáhlá, počínaje Talmudem a konče Midraši. Měl jsem už určitou představu o židovství, nejenom ze synagogy, ale i z literatury. Překládali jsme a dokonce i vydávali čtvrtletní samizdatový kalendář, edici Alef atd. To později velmi pozitivně ovlivnilo vývoj pražské obce po revoluci. Do té doby tu byli staří pánové, kteří chápali židovství jako věc odepsanou, která s nimi skončí. A najednou se objevili mladí lidé, kteří vkládali do židovství nějaké naděje, byli inteligentní a měli chuť něco dělat. Nejbližší mi byli Leoš Pavlát, Jirka Daniček, Tomáš a Anička Tomáškovi, Saša Putík a paní Krekulová. Na rozdíl od ostatních postkomunistických židovských komunit ve střední Evropě byla Praha v tomhle zcela výjimečná, a proto se také vyvíjela jinak, z vlastního potenciálu.

Váš odjezd byl motivován zejména zdejší situací, policejním obtěžováním a podobně, nebo už jste uvažoval o tom, že chcete studovat?

S tím úmyslem jsem emigroval. Mně se vůbec nechtělo emigrovat jen pro emigraci samu. Poprvé jsem odjel v devětašedesátém, to jsem byl v Mnichově a vrátil jsem se, protože jsem měl dojem, že bych se tam zbláznil. Potom už byl tlak mnohem silnější a já jsem si uvědomoval, že mám na vybranou jen mezi emigrací a kriminálem, protože bych sotva našel sílu žít izolovaně, aniž bych „na sebe nabaloval lidi“, jak mi vytýkali mí vyšetřovatelé. Věděl jsem, že to nedokážu. K emigraci jsem se rozhodl až pak, když se ukázala možnost studia judaismu v Heidelbergu. Řekl jsem si, že využiji poslední možnosti, kdy mi to ještě jakžtakž myslí, a až půjdou komunisti do háje, budu moci pražské obci prospět jako učitel a kantor. Víte, já jsem opravdu předpokládal, že tu komunisti nebudou na věky. V osmašedesátém jsem si uvědomil, že ten režim, ačkoliv se zdál tak mocný, je vlastně šíleně vratký. Ale vůbec jsem nepočítal s tím, že bych byl rabínem. V Heidelbergu jsem se proto věnoval i praktickým věcem, které by se daly využít v naší obci. K rozhodnutí emigrovat mi pomohl pan doktor Galský, který mě dal tajně dohromady s panem Weichselbaumem, který byl tehdy jedním z nejvyšších představitelů židovské komunity v NSR.

Dalo by se říct, že jste tam byl vyslán?

Zdá se, že dokonce za přispění StB v rámci projektu „Pavouk“, i když bez zpáteční jízdenky.

Napadlo mě to, když jste mluvil o panu doktoru Galském.

Tehdy se nedalo tak daleko předjímat a já si nejspíš svůj budoucí návrat maloval proto, že jsem byl v úzkých. Nechával jsem tu dvě dcery z prvního manželství, mámu a tátu. Nechtěl jsem si připustit, že bych emigroval navždycky. Ale díky tomu jsem si potom mohl říkat, že jsem to měl v plánu. Ještě musím připomenout, že tady na obci došlo k převratu ještě před sametovou revolucí. S panem Galským se na něm podepsali především Leoš Pavlát a Jirka Daníček. S nimi jsem udržoval kontakt, a když se mne zeptali, jestli bych nechtěl dostudovat na rabína a vrátit se do Prahy, tak jsem se začal rozhlížet, jak by se to dalo provést. No a po návratu do Prahy jsem rovnou popad své dva kluky a jeli jsme studovat do Izraele. Bylo to šíleně narychlo, a zrovna tak narychlo jsem se za dva roky vrátil.

Vrátil jste se do Prahy, protože tady žádný rabín nebyl?

Ale je třeba si také uvědomit, že se vrátil konkrétní Sidon, který si v cizině musel zvolit směr judaismu, a v tomhle se významně lišil od těch, kteří s židovskými -ismy de-facto do kontaktu vůbec nepřišli. Pro mne židovství nebylo jenom vírou, ale návratem k národu mých obou otců, ať už si o tom mysleli, co chtěli. To bylo to hlavní, ale bez náboženství to pro mne nebylo myslitelné. Když jsem vstoupil do obce, o ortodoxii jsem neměl ponětí. Tady to začínalo a končilo tím, že jsi Žid, a jak to provádíš, byla tvoje věc. Pak jsem přijel do Německa, kde se to v židovské obci ani na škole v tomhle směru příliš nelišilo, ale přece jen jsem si i tak obzor rozšířil. Čím víc jsem se seznamoval s různými směry judaismu, tím víc jsem si vážil ortodoxie. A chcete-li znát pravdu, hledal jsem nějaký solidní grunt. Hochschule für jüdische Studien

v Heidelbergu byla blízka konzervativnímu směru a přišel jsem do styku i s reformovanými rabíny z americké posádky. Reformní bohoslužby byly tak dětinské, že bych musil být na hlavu padlý, aby mě tenhle směr oslovil, a u konzervativních mi zase chyběla víra. Ale to pořád ještě neznamenovalo, že budu ortodoxní. To se definitivně rozhodlo až volbou školy v Izraeli. A ještě během studia bylo pro mne strašlivě těžké se s tím vyrovnat, i když jsem nikdy neměl pocit, že se přizpůsobuji extrémnímu postoji, ale jen tomu, jak tomu má být.

A pak jste přišel do Prahy jako nový rabín.

Přišel jsem jako člověk, který se řídí pravidly, která jsou vhodná pro znovupoložení základů naší obce. Při svém rozhodování jsem samozřejmě o naší obci přemýšlel, znal jsem ji a věděl, jak to v Praze vypadalo před válkou a za komunistů. Věděl jsem, že většina lidí není ani reformovaná, ani konzervativní, ani ortodoxní a své židovství prožívá jako úděl. Většinou byli vychováni tím, co prožili a přežili, pokládají se za Židy, ale mnohdy ani pořádně nevědí proč. Takže jsem věděl, do jaké obce jdu. Že je poznamenaná šoa, komunistickým režimem a obdobím asimilace před válkou. Ale říkal jsem si, že moje práce v obci má vytvořit bázi, na které se pak obec bude rozvíjet dál. A dodneška si myslím, že to bylo správné, že za těch deset dvanáct let se podařilo vybudovat něco na solidních, korektních základech. Chápu, že se to některým lidem nelíbí, že se k minulosti upínají jako k něčemu nádhernému, co pro ně bylo velmi důležité také proto, že to nenávratně ztratili, své rodiče a celou tu atmosféru předválečného Československa. Této generaci byla vzata možnost komunitu po válce utvářet a ten problém pak po pětadvaceti letech připadl generaci po šoa. Byl bych rád, kdyby i ti, kteří to vidí jinak, byli schopni se na to podívat i ze strany člověka, který si díky tomu, co prožil, dokázal klást a odpovídat na otázky, které si za normalizace málokdo doma kladl.

Vycházíte z toho, že uchování židovství je možné jenom kolem nějakého pevného náboženského základu? Protože asimilace vlastně směřuje k rozpadu.

Samozřejmě. Ale to neznamená, že podceňuji tradici, která vzešla z konkrétní zkušenosti se životem po šoa a za komunistů. Jsem přesvědčen, že oddělit židovskou tradici náboženskou od rodinné a vlastní zkušenosti je nesprávné a také nemyslitelné. I když se rodinná tradice přenáší naukou, jak se nejlépe schovat a utajit před ostatními své židovství, i když to nakonec vedlo k tomu, že to člověk tajil i před sebou! I to je tradice, která je živá. Z mého hlediska to může být chyba, ale je to chyba živá, je to živá zkušenost, která je daná nějakými zážitky, ranami, přemýšlením, a nedá se říct, že to není židovství. Za ta léta, co jsem tady, se taky hodně změnilo. I reflexe u starší generace se projasnila a změnila. Neříkám, že většinově, ale setkávám se s tím. Když jsem sem přišel, členové obce se považovali za Čechy židovské víry, aniž by ji jakkoliv praktikovali, a nedokázali odpovědět na otázku, co je vlastně do židovské obce přivedlo. Přesto byli Židy a Židovkami a to platí i o těch, kteří se dosud obci obloukem vyhýbali nebo ještě vyhýbají. Dneska už se ten postoj hodně

změnil, protože se Židé přestávají bát, a možná, že už by své židovství dokázali formulovat lépe.

Máte pravdu, to vidím i na sobě. Ale oproti jiným církvím máme tu výhodu, že vztah k židovství jako takovému nás téměř automaticky vede k soudržnosti.

Redukovat židovství na náboženství je nesmysl. Jeden staříčkový rabín, s nímž jsem se setkal, tvrdil, že židovství není náboženství, ale způsob života. Je-li tomu ale tak, a já si to myslím, pak by lidi mohli pochopit, že judaismus jako návod k židovskému životu je pro ně osobně. Že židovská tradice, která po staletí, s určitými vnitřními proměnami fungovala, že to není nic, s čím bychom neměli nic společného. Problém je v tom, že jsme tady celou dobu po šoa žili ve vakuu, bez živého kontaktu s židovským světem. V tom vyrostly dvě generace a pro dnešní padesátníky je už těžké z toho vyskočit. Manželství jsou uzavřená, děti vyrostly, a to prostě nelze hodit za hlavu. Jako rabín také neočekávám, že to udělají, vzdají se svých rodin a svého způsobu života. Nikomu to nemám za zlé, protože to nic špatného není. A jestli jsem se kdysi unáhleně vyjádřil, že je někdo špatný Žid, protože nedodrží příkazy Tóry, tak toho lituju, i když jsem to nemyslel tak, jak to bylo vnímáno.

Mnozí příslušníci poválečné generace, kteří z toho vlastně vypadli, mají touhu se do židovské komunity vrátit, ostatně podobně to bylo i u vás. Ale je jim zatěžko projít tou složitou, náročnou několikaletou konverzí. Je to bezpodmínečně nutné?

To je pravda, ale zase je to třeba vidět ze dvou stran. Někteří by to chtěli zadarmo. Teď je taková doba, že mnozí projevují veliký zájem o členství v obci, ale nejsou ochotni pro to cokoli udělat, zčásti, protože nemohou a zčásti, protože nechťejí. Myslím, že pražský bejt din (rabínský soud) nalezl pro ty, kteří jsou Židy po otci i pro další šalamounské, tj. moudré řešení, které dalo obci právo udělovat jim „mimořádný status“ v souladu s halachou. Paralelně s tím ale trvá nadále možnost přestupu, díky níž obec přijala řadu „tatínkovců“ a dalších lidí z židovských rodin, především mladých, kteří se rozhodli přijmout „jařmo Tóry“. Jde mi

zejména o to, aby konverze u nás byly také uznávané v Izraeli a v cizině. Především mladí lidé, kteří by se chtěli vystěhovat do Izraele nebo se oženit a vdát, na to mají plné právo. Jisté je, že bejt din nasadil lafku hodně vysoko a někdy se stává, že když někdo absolvoval gijur, postupně po tom vzepětí vůle, intelektu a ducha zleniví nebo se prostě zařadí mezi většinu. Mně by vyhovovala spíš pozvolná cesta, která stále stoupá i po gijuru.

Za tohle všechno, za vaši otevřenost a upřímnost vám velice děkuji.

VŠICHNI JSME LIDI aneb

Den proti antisemitismu v Praze

Michaela Vidláková

Již po druhé uspořádalo ICEJ (Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzaléma v Praze) ve Valdštejnské zahradě Den proti antisemitismu. Spolupředatelem byl i místopředseda senátu pan Petr Pithart a Evropská koalice pro Izrael, za podpory Židovské agentury, Židovského národního fondu a Společnosti křesťanů a Židů. Letošní setkání se konalo pod záštitou pražského primátora Pavla Béma dne 29. 5. 2005 pod heslem „Všichni jsme

lidi“ a zúčastnil se ho např. ředitel Evropské koalice pro Izrael pan Rijk van Dam z Holandska, izraelský velvyslanec pan Artur Avnon a další významné osobnosti české politické a kulturní scény.

Pořad byl především zaměřen na ukázkou židovské kultury a jeho velmi citlivým moderátorem byl herec Jan Potměšil. Se svými proslovy vystoupili pánové Mojmir Kallus z ICEJ, Artur Avnon, Rijk van Dam a Michael Žantovský. Poté místopředsedkyně Petičního výboru Hana Organíková převzala podpisové archy pod peticí Simona Wiesenthala, která požaduje prohlásit sebevražedné teroristické útoky za zločiny proti lidskosti. Program pak uzavřela svižná romská cimbálovka.

Byla jsem požádána, abych vystoupila se vzpomínkou pamětníka holocaustu. Úkol to byl však hodný chytré horákyne ze známé pohádky, která měla přijet - nepřijet, oblečená - neoblečená. Měla jsem totiž vzpomínat na holocaust, ale aby tam nebyly vzpomínky na hrůzy, toho bylo v poslední době v rámci oslav 60. výročí konce války prý už mnoho, a navíc je léto, krásné nedělní odpoledne, lidé se chtějí bavit a radovat

A tak jsem se pokusila vyprávět o zázraku přežití terezínského dítěte. Prý to lidi docela dojalo a já se zprostila daného požadavku se ctí:

Dobrý den, pěkné odpoledne.

Letošní jaro je více než kdy jindy plné ▶

vzpomínání. I já jsem byla požádána, abych tu zavzpomínala na své dětství, které se z větší části odehrávalo v době války a holocaustu a nebylo tedy zrovna radostné. Jenže přesto by to nebyl reálný obraz oné doby. Ve srovnání se vzpomínkami těch, kteří prošli Osvětimí, Mauthausenem a jinými lágry, těch, které hnali na pochodech smrti, ve srovnání s těmihle hrůzami bylo to, co jsem prožila já, jen slabou ukázkou zla. O přežití tehdy rozhodovaly často neuvěřitelné maličkosti. A tak budu raději vypravovat o tom, díky jakým náhodám a štěstí jsme osudu 6 milionů vyvražděných Židů unikli my tři, táta, máma i já.

Deportaci jsme však neunikli. Pár dní před mými šestými narozeninami, v prosinci 1942, jsme dostali povolání do transportu do Terezína. Vzpomínám na poslední večer doma: rodiče horečně dobalovali a mně dovolili něco, co nikdy předtím a už nikdy potom - směla jsem kreslit v pokoji na zeď. A já kreslila a kreslila a v tvůrčím zanícení jsem přestala myslet na to, že je to poslední večer doma s mámou a tátou. Ráno jsme popadli zavazadla a šli. I já měla svůj ruksáček a v něm to nejnnutnější, kdyby se ostatní zavazadla ztratila: něco prádla, tepláky, kartáček na zuby a svou nejmilejší hračku - malého dřevěného pejska, který se pohyboval taháním za niti. Vyrobit mi ho táta v dřevařské dílně, kde pracoval jako pomocný dělník, když ho jako Žida vyhodili z jeho původního zaměstnání. A tahle hračka nám pomohla zachránit život.

Když jsme přišli do Terezína, ukázalo se, že větší část našeho transportu bude v nejbližších dnech poslána rovnou dál „na východ“. Nevěděli jsme, co to obnáší, nevěděli jsme, že to znamená vyhlazovací tábor, ale stejně se toho každý obával. Otec při registraci na dotaz po zaměstnání uvedl, že pracoval v dřevařské dílně - a to byl ten rozhodující moment - v Terezíně se právě měla zříditi dílna na zpracování dřevěného odpadu a hledali zkušené řemeslníky. A tak, když táta předvedl mou hračku, bylo vyhráno: všichni tři jsme zůstali v Terezíně. Rodinu ovšem rozdělili a já přišla do dětského domova. V Terezíně jsem zažila leccos smutného, ale i leccos hezkého. Samozřejmě bylo málo jídla, málo tepla, zato hodně štěnic a blech. A nemocí. Vždyť 35 000 vězňů v Terezíně zahynulo na podvýživu a nemoci. Moc nechybělo a i já málem umřela na tyfus. Jenže štěstí nám přálo ještě několikrát.

Naposled to byl snad už skoro zázrak. Na podzim 1944 deportovali z Terezína většinu práceschopných mužů do Osvětimi

a mnoho žen s dětmi se hlásilo do transportu dobrovolně, v bláhové představě, že tak bude rodina nadále pohromadě. Když povolali tátu, chtěla i máma, že půjdeme také, ale on jí to naštěstí rozmluvil. Transport pak čekal v uzavřených kasárnách na přistavení vlaku. Náhle se přihnala vichřice a poškodila střechu jednoho baráku, kde byla nějaká významná výroba. Velení SS nařídilo okamžitou opravu. Jenže posledních pár tesařů bylo spolu s tátou v transportu. Předák tedy dostal příkaz vybrat tři muže, a zatím, než vlak přijede, jít opravovat. Otec se hlásil dobrovolně a

ostatní ho měli za blázna, že se hrne do práce, místo aby si trochu odpočal. A on, že ne kvůli SS, ani kvůli výrobě, ale aby nepotrestali jejich předáka. A tak šli 3 muži opravovat - a když byla střecha spravená a vrátili se promoklí a promrzlí do kasáren, bylo tam prázdko. Vlak mezitím odjel bez nich - a byl to poslední vlak z Terezína do Osvětimi, 28. 10. 1944. (Jak vidno, někdy to může být i štěstí, když člověku ujede vlak.) Tak jsme zůstali všichni tři spolu v Terezíně až do osvobození - táta, máma i já.

V dubnu 1945 přivezli do Terezína lidské trosky z transportů smrti - a ti tam zavlekli skvrnitý tyfus. Byla vyhlášena karanténa, a proto jsme po osvobození nesměli hned pryč. Ale blízko za hradbami byla zelinářská zahrada pro SS kuchyni - a protože čerstvou zeleninu jsme teď nutně potřebovali my, smělo tam několik žen chodit dobrovolně do práce a braly s sebou pár dětí, abychom pomáhaly a přitom se dostaly aspoň kousek za hradby ghettá. Jednou jel kolem mladý ruský voják na koni, a když viděl hrstku hubených dětí, které mu radostně mávaly, přijel k nám, jednoho po druhém si nás vyzvedl před sebe do sedla a objížděl s námi louku. A to je ta nejkrásnější vzpomínka z mého dětství, dodnes barevná a živá: zelená louka, někde uprostřed kvetoucí strom, modré nebe, sluníčko, v pozadí hory, cítím vítr, který mi za jízdy ovívá tváře a bezpečí silných rukou, které mě drží. To je pro mne pocit svobody a štěstí.

A přeji nám všem, našim dětem a vnoučatům mír, svobodu, bezpečí a štěstí, bez hrůz, bez zabíjení, bez nenávisti. Je i na nás, jestli se to splní.

PROJEVŮ ANTISEMITISMU V ČESKU PŘIBÝVÁ

Rozhovor s Michaelou Vidlákovou

Jak vzpomínáte na dobu strávenou v koncentračním táboře?

Nutno předeslat, že naštěstí jsem byla „jen“ v Terezíně, který byl ze všech táborů a ghett ještě ten nejsnesitelnější, a kde židovská samospráva se snažila dětem a mládeži život usnadnit, jak jen to za daných podmínek šlo.

A dítě spíš zapomene, že není moc najedené a že jídlo není zrovna chutné a že mu není nijak moc teplo, když má pocit, že je v dobrých rukou a na jedné lodi s dalšími dětmi, které si taky nestěžují. Na rozdíl od Prahy za norimberských zákonů, kde jsem se nesměla stýkat s nežidovskými dětmi v okolí, jsem tady měla kamarády. V dětském domově jsme měli skvělé a obětavé pečovatelky, které nám zajímavě vyplnily den, včetně zakázaného vyučování, staraly se o hygienu a o to, aby všechny děti dostaly přiděl jídla, který jim náleží, takže tam, ale i později v nemocnici jsem vždy vnímala, že dospělí se snaží nás chránit.

Kolik vám tehdy bylo let a jak dlouhou dobu jste tam strávila?

Přišla jsem tam v prosinci 1942, pár dní před mými šestými narozeninami, ale měla jsem štěstí, že jsem v Terezíně zůstala až do osvobození, tedy dva roky a čtyři měsíce.

Jak pobyt v koncentračním táboře poznamenal váš další život?

V mnoha směrech, pozitivně i negativně.

Negativně: Neustále nové a nové loučení, když kamarády zařadili do transportu - dlouhou jsem pak měla i strach se s někým opravdu sblížit, abych ho taky zase neztratila.

Hlavní přišlo ale až po válce, když jsem se dozvěděla celou pravdu o smrti dědečka, babiček, strýčka, kamarádů, a zvláště, když jsem si uvědomila celý dosah zkázy, zničení celé kultury, neexistence budoucích generací - s tím se nelze nikdy vyrovnat. Vědomí, jaké utrpení jsou lidé schopni zcela iracionálně, ze slepé nenávisti, působit jiným lidem. A ta otázka PROČ? Člověk pak vlastně všecko, celý život vnímá určitým filtrem.

Pozitivně: Žebříček hodnot, daný vědomím, jak málo člověku může stačit k životu a co je opravdu v životě důležité. Takové to vědomí, že když nejde o život, jde o Snaha hledat vždycky aspoň něco pozitivního. Humor, byť někdy i černý. A nestát stranou, nebýt lhostejný. Solidarita. A vděčnost k těm, kteří i v táboře obětavě pomáhali ostatním - a závazek z toho plynoucí...

Jaký nejsilnější zážitek z koncentračního tábora vám utkvěl v mysli tak, že jej dodnes máte před očima?

Vzpomínka na smutné oči starých, vyhladovělých Židů, kteří chodili podél fronty na oběd a tak nesměle se každého ptali, jestli mu nezbude trochu polévky. A potom příšerný pohled na vykládání vychrtlých lidských trosek, které přivezli do Terezína z pochodu smrti.

Proč podporujete ICEJ, respektive akci „Všichni jsme lidi“?

Velice kladně přijímám skutečnost, že po téměř dvou tisíciletích křesťanského církevního antijudaismu je zde z této strany iniciativa snažící se o opak. Sice je to trochu pozdě, protože dnes už církev nemá takový vliv na všeobecné povědomí. A minulost nelze „odestát“: kdoví, kolik z těch povražděných Židů či jejich potomků, od inkvizice přes pogromy až po holocaust, mohlo být velkým přínosem i pro lidstvo jako celek. Ale je nutno aspoň pro budoucnost naučit lidi toleranci, umění žít vedle sebe s vědomím, že právo a svoboda jednoho končí tam, kde by narušovaly právo a svobodu druhého. A hlavně prostě proto, že opravdu jsme všichni lidi.

Vnímáte nějaké projevy antisemitismu v dnešní době?

Vnímám velmi negativně nárůst neonacismu, a hlavně neschopnost státních orgánů se mu postavit. A chybí prevence: školství. Škola vyučuje, ale většinou nevychovává.

Na jaký projev antisemitismu v poslední době si vzpomínáte z vlastní zkušenosti?

Osobně jako jedinec se s ním nepotkávám.

Jaké projevy antisemitismu vás nejvíce iritují?

Všechny. A ovšem nejhorší je terorismus.

Nakolik je podle vás téma antisemitismu aktuální v dnešní moderní době?

Aktuální je stále a navíc rozšířeno i o dimenzi protiizraelskou.

Marek Jehlička

KATZOVI

Jednoho dne se vzal můj prapradědeček Vilém Katz s mou praprababičkou Matyldou Skallovou. Vzali se dne 15. 8. 1901 v Plzni. Vilém Katz, narozený 15. 11. 1872 v Přešíně, č. p. 31, u Plzně, a Matylda Katzová, rozená Skallová, narozená 1. 1. 1872 ve Stádlci, č.p. 19, u Táboara. Můj prapradědeček Vilém Katz a praprababička Matylda Katzová měli tři děti. Nejstarší, Jiří Katz, narozený 5. 5. 1902 v Praze, poté Hanuš Katz, narozený 14. 11. 1903 v Praze, a poslední, má prababička, Anna Katzová, narozená 4. 8. 1905 v Praze. Jiří Katz si vzal dne 7. 4. 1933 krásnou Helenu Grunhutovou, narozenou 16. 3. 1907 ve Vlašimi. Její rodiče, Oskar Grunhut, (ředitel ve výslužbě), a Julie Grunhutová, rozená Reichová. Za 5 let Jiří a Helena Katzovi měli malého a pěkného Petra, který se narodil 1. 1. 1938. Bohužel v roce 1939 přišla válka, omezení na Židy v Čechách a na Moravě, začínali být diskriminováni - zákaz jezdit tramvají, chodit do obchodů, kin a další. Jiří Katz dostal předvolání k transportu do Terezína. Dne 4. 12. 1941 odjel z Prahy transportem „J“ do Terezína. Ani ne za 2 týdny dostala Helena a malý Petr předvolání k nástupu do transportu do Terezína - dne 14. 12. 1941 odjeli transportem „M“ z Prahy. V Terezíně přebyli 3 roky. Pak koncem září dne 28. 9. 1944 dostal Jiří Katz předvolání do transportu „EK“ - směr vyhlazovací tábor OSVĚTIM. Poté za 6 dní dostala Helena a Petr Katzovi předvolání do transportu do OSVĚTIMI. To bylo dne 4. 10. 1944. Když se začínal likvidovat vyhlazovací tábor OSVĚTIM, tak Jiří Katz byl přemístěn do koncentračního tábora DACHAU. Tam také spěl konec jeho do té doby šťastného a veselého života - dne 14. 3. 1945 v táboře DACHAU. Také Helena a Petr ukončili svůj nádherný život v hnusné a nenáviděné plynové komoře. Bůh ví, mohli žít dalších 60 let. A jdeme dál.

Hanuš Katz, narozený 14. 11. 1903 v Praze, si v Golčově Jeníkově našel pěknou ženu jménem Anna (říkali jí Anninka), židovského původu. Tak dne 28. 12. 1930 se vzali v Čáslavi u Pardubic. Za rok měli první dítě jménem Hana (a také její druhé jméno - Matylda, po zesnulé babičce Katzové). Katzová, narozená 14. 7. 1931 v Golčově Jeníkově, č. p. 13-14. Poté za ▶

3 roky měli druhou dceru Milenu (a také její druhé jméno po Františce Frischové, rozené Skallové - sestry Matyldy Katzové). Katzová, narozená 12. 11. 1934 v Golčově Jeníkově, č. p. 13-14. Poté začala válka a oni čtyři dostali předvolání do prvního transportu z Kolína. Tak dne 9. 6. 1942 vyjel z Kolína (ten Kolín je tak 20 km od Golčova Jeníkova) transport „AAC“ - směr Terezín. Poté za 4 dny dostali předvolání k transportu „AAI“ - 13. 6. 1942 do neznáma. Ani v Památníku Terezín nevědí, kam transport „AAI“ - 13. 6. 1942 směřoval. Já s otcem si myslíme, že ten transport „AAI“ jel do Lublinu - Majdanku. Tím skončili další potomkové Viléma a Matyldy Katzových. Jak jsem psal o té Annince, byla rodačka z Golčova Jeníkova, byla dcerou Marty a Emila Rothových. Emil Roth, narozený 30. 3. 1875, (předseda židovské náboženské obce v Golčově Jeníkově), Marta Rothová, narozená 24. 2. 1886. Emil Roth zemřel 3. 10. 1942 v Terezíně. Marta Rothová zahynula v osvětlimské plynové komoře.

Anna Katzová, nejmladší, narozená 4. 8. 1905 v Praze. Dne 8. 8. 1931 v Čáslavi se provdala za mého pradědečka Josefa Chválu. Pradědeček nebyl židovského původu. Za dva roky měli moji babičku, Evu Chválovou, později Slanařovou, narozenou 21. 9. 1933 v Havlíčkově Brodě. Když začala válka, prababička Anda (říkával jí tak můj otec a moje teta Jolana), se musela rozvést s mým pradědečkem Josefem. Až 10. 1. 1944 dostala moje prababička Anna předvolání do transportu z Prahy. Ten transport se jmenoval „DT“ a odjel směrem do Terezína. Tam se moje prababička dočkala konce války. Čekala, že Hanuš a Jirka s rodinami se vrátějí zdraví a živí. Bohužel se tak nikdy nestalo, ani nestane. Skoro žádné fotografie po nich nezbyly, jen vzpomínky v hlavě. Moje prababička po nich chtěla pátrat, hledat, kde ti chudáci skončili, ale nebyl žádný archiv. Hlavně také ještě vůbec nevyšla Terezínská pamětní kniha. Ta vyšla 5 let po její smrti. Poté smutného dne 12. 9. 1986, (30 let a 1 den po smrti jejího manžela) odešla její duše do neznáma. Až po 19 letech od její smrti jsem já vypátral její bratry s rodinami a příbuznými, respektive jejich anabázi transportů a cest. A také odhalení nacistického barbarství, co napáchali naší rodině a příbuzným. Toho dne, 12. 9. 1986, vymírá poslední potomek velké rodiny KATZŮ. Možná, že někdo někde žije, ale já to nevím.

KONEC

Dobrý den, toto je příběh o naší rodině a příbuzných. Jmenuji se Matěj Slanař (11 let) a začal jsem to v březnu roku 2004. Začalo to takhle - přijedu z tábora a otec pro mne přijel k nádraží, rozmluvili jsme se a on říká: Matěji, představ si, že jsem byl tady v archivu v Pardubicích a řekl jsem, zda bych se mohl kouknout na Tereziňskou pamětní knihu. Tak tam listuji a najednou vidím - Anna Chválová (transport „DT“ 10. 1. 1944 Praha).

Pak jsem řekl tátovi, že tam půjdu. Můj otec zavolal mé tetě Jolaně (sestře mého táty) a táta říká: Jolano, víš, jak byli ti Katzovi - Hanuš a tak dále - a Jolana říká: vím, vím a táta říká: nevíš, data narození Hanuše, Jirky, Anny, Hany, Mileny, Petra a manželky Jirky. Jolana nevěděla: já nevím, jak se jmenuje Jirky manželka, a táta říká: to je jedno, a Jolana říká dál: 1903, 1902, 1909, 1931, 1934, 1938.

Tak jsem šel do archivu: prosil bych Tereziňskou pamětní knihu, a oni říkali, že ji hned přinesou, a tak jsem si zatím sedl. Pak přišel pán a říká: prosím, a já děkuji. Tak tam listuji a vidím příjmení Katz, tam se zastavím a koukám - Hanuš Katz, Anna Katzová, Hana Katzová a Milena Katzová. Jdu na stránku, kde mají být. Vidím Hanuš Katz a tam je židovská hvězda a napsáno 14. 11. 1903 a něco „AAI“ - 13. 6. 1942. Vůbec jsem nevěděl, co to znamená.

Pak jsem našel další jméno - Anna Katzová, a totéž - stejná písmena. A později i u Hany a Mileny Katzových. Potom jsem šel domů, a pak hned za 10 minut přišel táta z práce a já mu říkám: byl jsem v tom archivu a táta říká: co jsi tam našel? Odpověděl jsem, že jména Katzových.

Ještě ten den jsme jeli za tetou Jolanou do Chrudimi. Ona nás tam už čekala a říká: tak vyprávěj, co jsi tam našel?

Hanuše a jeho rodinu.

Teta Jolana odejde do obývacího pokoje a tam vytáhne něco ze šuplíku a říká: to je z archivu z Prahy a z Kolína. První 3 papíry jsou matriky narození - Hanuše, Jirky a mojí prababičky Andy. Potom mi dá něco o provozu firmy Hanuše Katze, tak říkám: dík.

Asi po hodině jedeme domů. Za další týden jdu do archivu znovu a říkám: Tereziňské pam..., ani to nedořeknu a už mi je nesou. Listuji a vidím zase Katz, ale teď jsem se zaměřil spíš na Jirku a Petra a na manželku Jirky.

Ale já jsem nevěděl, jak se vlastně jmenuje. Tak jsem šel nejdřív na Jirku Katze, a vidím - Jiří Katz, narozený 5. 5. 1902. Teď už vím, co znamená „EK“ - 28. 9.

1944 Osvětim a pod tím bylo napsáno opačný trojúhelník 14. 3. 1945 Dachau.

Potom jsem šel na Petra Katze - byli tam dva Petrové Katzové, narození roku 1938, ale rozdílné matky.

A tak jsem šel domů, tam je jen bratr. Cestou domů si říkám: měl bych si zařídit nějaký kufr. Potom si vzpomenu, že bratr má kufr. Tak říkám: brácha, potřebuješ ten kufr? Bratr se ptal, proč to chce?

Řekl jsem na papíry, a ještě říkám: chci si ho koupit. Bratr souhlasil, a já se ptám za kolik? On po chvíli říká 100 Kč, a já 50 Kč, a tak on přikývne. Výborně, mám svůj kufr na informace o Hanušovi a rodinách. Potom je večer a táta přijde a hned mu to běžím říct, co jsem našel v archivu. Táta říká: super. Pak máma přerovnáva šuplík a najde oddací list Heleny a Jiřího Katzových. Tak už vím, jak se jmenuje manželka Jirky Katze, ona se jmenuje Helena. Jdu asi tak po 3 týdnech do archivu a jako vždy dostanu svou knihu a listuji. Katzovi, vidím Petra Katze a Helenu Katzovou.

Potom jdu na stránku, kde jsou napsáni, vidím Helena Katzová, narozená 16. 3. 1907 - „EN“ 4. 10. 1944 - Osvětim. Hned pod ní, Petr Katz, narozený 1. 1. 1938 - „EN“ - 4. 10. 1944 - Osvětim. Jdu zpět domů a říkám tátovi: tati, našel jsem Helenu a Petra Katzových, a táta říká, zase výborně. Potom si koupím blok s 60 listy a tam jsem si nalepil to, co jsem dostal od tety Jolany.

Potom na začátku června najdu u nás doma starou židovskou modlitební knížku ze dne 24. 9. 1894. Začínám se hodně ptát (ta modlitební knížka je po Vilémovi a Matyldě Katzových). Našel jsem tam text o Jirkovi, Hanušovi a Andě Katzových. Tak píšu na Židovskou obec do Ostravy, zda by mi to mohli přeložit. Potom píšou, že hebrejský text je nečitelný. Tak si najdu adresu na Židovskou obec v Praze, a tam mi to přeložil velmi hodný a sympatický rabbi dr. Samuel Abramson. Tak jsem si začal dopisovat s Židovskými obcemi v Praze, Plzni a Ostravě - v Ostravě to převzal místopředseda M. Salamonovič, poté s archívem v Praze, Havlíčkově Brodě, s Památníkem v Terezíně, s Muzeem v Osvětimi, Majdanku, Dachau a s Židovským muzeem v Praze.

Pak hlavně do památníku JAD VAŠEM v Izraeli a kvůli vyplacení pojistky Hanuše Katze. Poté jednoho dne v červnu jsem byl s otcem v Praze, konkrétně v židovské čtvrti. Taky jsme byli s otcem v Pinkasově synagoze, a vidíme nápisy na stěnách synagogy.

Tak jsem se inspiroval, tak můj kufr, když ho otevřete, uvidíte malé poznámky o rodinách Jirky a Hanuše. Našel jsem dalších 11 příbuzných, ale to vám řeknu jindy. Zda chcete můj text uveřejnit na internetových stránkách, budu velmi rád.

Moc mě těšilo a nashledanou.

Matěj Slanař, Pardubice,
K Hřebčinci 329, 530 03 Pardubice
Fit@wo.cz

(Text jsme se snažili zachovat bez velkých úprav z úcty před úsilím jedenáctiletého kluka. - pozn. redakce)

Na odpovědi nesejde, důležitá je otázka

Zážitky průvodce Terezínem se klenou na duhové paletě od „*nic moc*“, přes „*procházku (nikoli) růžovým sadem*“, až po pětihodinový či šestihodinový stres. Mezi oběma konci oblouku bezpočet variací.

Nedávno jsem zažil cosi nového, zvláštního, dosud nepoznaného. Dvě sestry z New Yorku v nejhrošších letech, ve věku, kterému ze známých / neznámých důvodů říkáme „*nejlepší léta*“. O holocaustu hodně věděly, z četby, filmů, televize. Jejich širší rodina kromě toho odvedla dle jejich sdělení i krutou daň 60 obětí.

Cestou jsem je - jako obvykle - seznámil se stručnými dějinami terezínského ghetta a připravil na samotnou návštěvu. Jak my přeživší dobře víme, nejvíce zajímají osobní prožitky, takže jsem ani jimi nešetřil. Můj výklad byl samozřejmě přerušován dotazy nedočkavých posluchačů na mnohé z toho, co by bylo ve výkladu následovalo. Na netrpělivost turistů jsem zvyklý, a vím, že by nejraději slyšeli hned zpočátku to, co přijde logicky nakonec. Tentokrát však předčila smrt otázek všechno, co jsem v tomto ohledu doposud zažil, a pokračovala bez ustání až do hořkého / sladkého konce.

Sestry měly nevyčerpatelnou zásobu otázek a vystřelovaly je na mne s takovou nedočkavostí po uplatnění té další, že mi vlastně nikdy neumožnily, abych na jakoukoli otázku svou odpověď dopověděl. S výjimkou několika mála dotazů, na něž byla odpověď stručná, jednoznačná a jednoslovná. Kupříkladu:

„Kolik ti bylo let, když tě poslali do Terezína?“

„Dvacet.“

Často se stávalo, že obě sestry vyhrkly otázku současně, každá jinou. Ale vůbec jim navadilo, že jsem odpovídal a nedoodpovídal jen na jednu, pokud se otázky značně lišily. Probíhalo to asi takto (se ždíbcem literární licence):

„Jak jste byli ubytováni?“

„Jak už jsem vám řekl, v té první éře ghetta . . .“

„A co jste jedli?“

„Většinou brambory s nějakou omáčkou, nikdy čerstvou zeleninou, hodně, zejména starých lidí si oblíbilo . . .“

„Vařili jste si sami?“

„V kasárnách byly kuchyně pro vojsko, v té druhé éře měli někteří . . .“

„Dostávaly děti jiné, lepší jídlo?“

„Jak jsem vám už řekl, chtěl první starší ghetta Jakub Edelstein, aby zejména děti a mládež . . .“

Atd., atd.

Hned zpočátku, už v Praze, mi sestry sdělily, jak si návštěvu bývalého ghetta představují: Chceme všechno vidět, v co

nejkratším čase. Tedy jakousi obdobu „*Evropou za šest dní*“, „*Tourists Digest*“ či „*Holocaust jednou větou*“.

Kdybych tento nevšední zážitek „*nehodil na papír*“ jako črtu, nýbrž jako divadelní skeč, byl bych na vahách, jak jej vypointovat, aby byl závěr adekvátní předchozímu obsahu. Uvažoval bych asi o těchto dvou variantách; sestry prohlásí:

Alternativa č. 1: Hodně jsme se dneska dozvěděly nového. Děkujeme ti za tvé vyčerpávající odpovědi. Zodpověděl jsi nám v dostatečné šíři i hloubce všechno, nač jsme se zeptaly.

Alternativa č. 2: Jsme hluboce zklamány. Z nám neznámých a pro nás nevysvětlitelných důvodů jsi svou odpověď na naši otázku nikdy nedotáhl do konce, všechny odpovědi byly jen tak „*na půl huby*“.

Naštěstí došlo na alternativu č. 1.

Pavel Stránský

INFORMACE – VZKAZY – VÝZVY – PROSBY

Vážení,

jmenuji se Robert Marchl a je mi 28 let. Končím studia (angličtina, ruština, historie) na univerzitě v Grazu v Rakousku. V současné době dávám dohromady podklady pro knihu o deportacích českých a rakouských Židů do minského ghetta a tábora Malý Trostinec. Spoustu materiálu jsem již objevil v různých archivech, ale snažím se především najít nějaké přeživší ghetta v Minsku a tábora v Malém Trostinci. Seznam jmen, na který jsem narazil v Dokumentačním středisku rakouského odporu ve Vídni, není kompletní. Dočetl jsem se totiž, že z těch, kteří byli deportováni do Běloruska, přežilo holocaust víc lidí. Hledám následující osoby, o kterých vím, že přežili, ale nejsem si jistý, kde dnes žijí:

Hedy Stern (17. 4. 1915, Praha)*

Erna Steininger (narozena v Sokolově?)

Hanuš Müinz (z Prahy)

Josef Pollak (29. 9. 1924, Budapešť nebo Praha?)*

Nemáte náhodou nějaké informace o tom, kde tito lidé dnes žijí?

Jsou to pouze někteří z těch, kdo přežili minské ghetto, snad byste mi mohli poslat seznam všech českých Židů přeživších minské ghetto a Malý Trostinec. Byl bych vám nesmírně vděčný za jakoukoli zprávu, neboť existuje jen velmi málo informací o těchto místech židovského utrpení a svědectví přeživších jsou nenahraditelná!

Svou knihou zamýšlím dát hlas obětem nacistického teroru, zejména těm z řad českých a rakouských Židů deportovaných do Minsku. Proto se snažím kontaktovat co možná nejvíce přeživších, protože bez jejich vzpomínek by psaní takové knihy nemělo žádný smysl.

Prozatím jsem ve spojení s panem Spitzerem ze Švýcarska, který byl deportován z Brna.

Těším se na vaši odpověď!

S projevem úcty

Robert Marchl (Graz, Rakousko)

P.S. Můžete mi samozřejmě psát anglicky i německy.

Hledám jakékoliv informace o posledním období života rodiny Freundových a Schüickových. Obě rodiny pocházejí z Jablonce nad Jizerou v Krkonoších, kde před válkou vlastnily malý hotel s obchodem. Předem děkuji za zprávu.

Jiří Mejsnar, Benecko-Štěpanická Lhota 42, 514 01 Jilemnice

Tel. 481 582 888, 608 121 614, e-mail: jime@wo.cz

Jménem Goldie Wolfe Millerové Vám posílám tento e-mail. Adresu Terežínské iniciativy mám z Muzea holocaustu ve Spojených státech (United States Holocaust Museum). Sháním informace o svých následujících příbuzných:

Channa Libba (Lejb) a Chaim Sandman (prarodiče z matčiny strany). Channa Libba měla sourozence: Esther, Pauline, Dora, Rosie, Spielman (sestra), Werdinger (sestra). Chaim Sandman měl dvě sestry, jedna z nich měla dceru Molly Antner, která se vdala za muže jménem Shlomitzick a měli spolu dvě dcery.

Další příbuzní jsou: Yente Sandman (teta z matčiny strany), Manas „Manek“ Sandman (strýc z matčiny strany), Joseph Sandman (strýc z matčiny strany), Gedalia Sandman (strýc z matčiny strany) a Abraham Joseph Sandman (strýc z matčiny strany).

Goldiina matka Regina (Rifka) Sandman Brandelstein, která je naživu, a její otec Albert Brandelstein, který už nežije, se narodili v obci Turka v Polsku. Během války byla matka v ghettu v Samberu a později v Terezíně.

Budeme Vám vděční za jakoukoli poskytnutou informaci.

Edessa Gaffney, jménem:

Goldie Wolfe Miller

485 Half Day Road

Suite 200

Buffalo Grove, IL 60089

Tel.: 847-883-9700, Fax: 847-883-9808

e-mail: egaffney@benida.com, nebo: gwmiller@benida.com

Hledám kamarádku

Helgu, rozenou Nettlovou, z Prahy 1, která odešla v roce 1939 do Anglie. (Nebo její sestru Zuzku.). „Helgo, ozvi se!“

Olga Slámová,

Klidná 17, Praha 6, tel.: 233 343 501

Za pěkné divadlo děkujeme

V minulém čísle našeho časopisu byl na 17. straně uveřejněn článek *Pražská divadla v Ostravě* a v něm došlo v poslední větě k politováníhodné chybě, za niž se autorka textu a redakce omlouvají nejen všem čtenářům, ale zvláště panu J. C. Z. Martinovi. Správně má věta znít: *Předplatné je hrazeno z Fondu Roberta Zelenky. Nikoliv (jak bylo uvedeno) z Fondu manželů Zelinkových.*

Před časem totiž p. Martin založil *Fond Roberta Zelenky*. A právě z tohoto fondu byla hrazena návštěva divadelního představení *Smíšené (po)city* v předvečer konání našeho letošního sněmu, z tohoto fondu jsou také placeny lístky do divadel v Ostravě i v Brně.

Bohužel čas od času dochází na stránkách našeho časopisu k chybám, i přesto, že zcela samozřejmě autoři věnují svému textu velkou pozornost. Nemenší pozornost věnujeme i několikanásobné korektuře před vydáním každého čísla. K chybám dochází také v novinách a časopisech s celostátní působností, a to v jsou v těchto médiích zaměstnání profesionální korektoři.

Každý, kdo někdy pracoval s tištěným slovem, tuto vydavatelskou bolest zná. Bohužel, i při nejlepší vůli autorů a redakce občas k chybě může dojít i v budoucnosti. Ani trochu nás to netěší.

Pane Martine, přijměte prosím naši upřímnou omluvu a ještě jednou děkujeme za pěkné divadelní zážitky, kterých se nám, díky *Fondu Roberta Zelenky*, dostalo.

redakce (složená z dobrovolníků)

Vážení a milí přátelé,

dovolte nám s koncem školního roku 2004/2005 srdečně Vám poděkovat za Vaši přízeň, kterou nám a zejména našim školním skupinám již po několik let prokazujete. Dlouhodobé zkušenosti ze seminářů ukazují, že právě s Vámi, pamětníky událostí druhé světové války, je pro žáky a studenty nejcennější a nejpřínosnější částí programů pořádaných vzdělávacím oddělením Památníku Terezín.

Zároveň bychom rádi za sebe i mladé účastníky seminářů vyjádřili naději, že naše vzájemná spolupráce bude i nadále uspokojivě pokračovat a že se budeme i v nadcházejícím školním roce 2005/2006 těšit ze společných setkání na půdě Památníku Terezín.

Mgr. Ludmila Chládková, vedoucí vzdělávacího oddělení, Památník Terezín

Našla jsem doma fotografii

Náhodou se mi dostalo do rukou 30. číslo časopisu *Terezínská iniciativa*. Našla jsem v něm poznámku Jirky Schreiberera, v níž se zmiňuje o fotografii ze Židovského gymnázia v Brně. Chodila jsem s Jirkou do kvinty.

Doma jsem našla fotografii naší třídy a ráda bych mu ji předala. Víím pouze, že žije v Pardubicích. Prosím, pošlete mu ji. Fotografie přikládám.

Magda Barnea, roz. Kappová, Izrael

(Fotografii rádi J. Schreiberovi pošleme - redakce)

Až po redakční uzávěrce jsme dostali smutnou zprávu, že 3. září zemřel po dlouhé nemoci Zdeněk Nettel. Do poslední chvíle pracoval v tříčlenném výboru skupiny *Schwarzheide*. Kamarádi ze *Schwarzheide* měli Zdeňka rádi, on měl rád je, a tak i když se s ním již navždy rozloučili, zůstává stále mezi nimi.

**Stručné výňatky z časopisu MATYRDOM AND RESISTANCE (MUČEDNICTVÍ A ODBOJ),
ročník 30 - č. 5, květen/červen 2004, vydávaného International Society for Yad Vashem,
500 Fifth Avenue, 42nd Floor, New York, N.Y., USA**

ISRAEL REMEMBERS: THE LESSONS OF 1944, 2004

(IZRAEL VZPOMÍNÁ: POUČENÍ Z 1944, 2004)

Nacisté chtěli zničit židovstvo „do posledního žida, do posledního jména“. Registrační místo v Jad Vašem si vytklo za cíl zachytit a uchovat památku „do posledního žida, do posledního jména“. Za přítomnosti izraelského prezidenta Mosheho Katsava a premiéra Ariela Sharona zažehli 6 svíci představitelé pěti zemí, odkud emigrovali do Izraele: z Polska (2 svíce), Maďarska, Litvy, Řecka a Československa.

Dr. Moshe Yegar:**REFLECTIONS ON THE RIGHTEOUS**

(ÚVAHY O SPRAVEDLIVÝCH)

V letech 1988 - 1990 byl autor velvyslancem Izraele ve Švédsku. V době vykonávání svého úřadu pátral po švédských křesťanech, kteří si zaslouží - kromě známého případu nejzasloužilejšího z nich, Raoula Wallenberga - uznání „spravedlivého mezi národy“. Oficiální stanovisko a jednání švédské vlády bylo často překvapivé a teprve po vítězství spojenců u El Alameinu a Sovětů u Stalingradu se začalo přiklánět k tolerování soukromých iniciativ směřujících k záchraně aspoň některých židů. Koncem roku 1942 uprchlo do Švédska 900 židů z Norska, v roce 1943 kolem 6 000 z Dánska a koncem roku 1944 250 z Finska.

Dr. Diane Cypkin (profesorka komunikace na Pace University):

WANNSEE PARTICIPANTS YOUNG, INFLUENTIAL, MANY WITH DOCTORATES

(ÚČASTNÍCI KONFERENCE VE WANNSEE MLADÍ, VLIVNÍ, MNOzí S DOKTORSKÝM TITULEM)

Konference ve Wannsee (20. ledna 1942) se zúčastnila řada vlivných nacistů s doktorskými tituly, zejména v oboru práva. Jak se běžně traduje, právě na této konferenci bylo usneseno „konečné řešení židovské otázky“. Historik Roseman si však klade otázky, které to zpochybňují. Dochází k závěru, že je velice nepravděpodobné, že by bylo tak závažné rozhodnutí učiněno bez Hitlerovy přítomnosti. Má za to, že šlo o Heydrichovu iniciativu a snahu ukázat svou moc. Pravděpodobnější je - uzavírá Roseman - že rozhodnutí o „konečném řešení“ bylo pozdějšího data, protože žádné tak závažné rozhodnutí nebylo možné přijmout bez Hitlerovy přítomnosti.

FINLAND ROLE IS STUDIED

(ZKOUMÁ SE ROLE FINSKA)

V knize Eliny Sany vydané na podzim roku 2004, vychází najevo, že Finsko, pokládané doposud za zemi, která své židy před nacisty ochránila, deportovalo do nacistického Německa na 3 000 osob. Většinou šlo o sovětské válečné zajatce, ale mezi nimi bylo i 70 židů.

HOUSTON RESOURCE HONORS DENMARK

(HOUSTONSKÉ PRAMENY VYZNAMENÁVAJÍ DÁNSKO)

Dánskému ministerskému předsedovi Andersu Foghu Rasmussenovi předalo Holocaust Museum v Houstonu vyznamenání za to, že Dánsko zachránilo tisíce židů za II. světové války. Vyznamenání založené B. Johnsonem „Za morální odvahu“ se dostalo Dánsku „za zázračné jednání lidí na všech úrovních za účelem záchrany židovského obyvatelstva v průběhu holocaustu“.

WALLENBERG FOUNDATION HONORS DIPLOMATS FOR HOLOCAUST RESCUE

(WALLENBERGOVA NADACE VYZNAMENÁVÁ DIPLOMATY ZA ZÁCHRANU V OBDOBÍ HOLOCAUSTU)

Osmi španělským diplomatům bylo uděleno vyznamenání za záchranu židů v období holocaustu. Zakladatel nadace, Baruch Tenenbaum, uvedl: „Pouze tři týdny po zločinném útoku v Madridu máme příležitost vzpomenout na Španěly, kteří vykonali čin solidarity a odvahy.“

STANISLAV RYNIAC DIES: FIRST IN AUSCHWITZ, PROMOTED MEMORY

(ZEMŘEL STANISLAV RYNIAC: PRVNÍ OSVĚTIMSKÝ VĚZEŇ, STARAL SE O ZACHOVÁNÍ PAMĚTI)

Stanislav Ryniak zemřel ve věku 88 let. V roce 1940 přišel do koncentračního tábora Osvětimi jako čtyřřadvacetiletý. Byl obviněn z účasti v polském odboji. Prvních 30 osvětimských vězňů byli němečtí zločinci, Ryniakovi bylo vytetováno číslo 31. V roce 1944 byl poslán do podzemní továrny - koncentračního tábora v Litoměřicích. Po osvobození pracoval jako architekt. Pečoval o to, aby se z Osvětimi zachovalo co nejvíc. Prohlásil: „Až my tu nebudeme, budou kameny hovořit za nás.“

WIESENTHAL KNIGHTED BY QUEEN

(WIESENTHAL POVÝŠEN KRÁLOVNOU DO ŠLECHTICKÉHO STAVU)

„Za celoživotní službu lidstvu“ povýšila královna Velké Británie Simona Wiesenthala do šlechtického stavu. Britský ministr zahraničí, Jack Straw, řekl agentuře Reuters: „Existuje-li jediné jméno, symbolizující potřebné vyrovnání se s minulostí, je to jméno Simona Wiesenthala.“

ANTI-SEMITISM RISE IN NY

(V NEW YORKU STOUPÁ ANTISEMITISMUS)

V roce 2003 stoupl počet antisemitských projevů a činů o 20 %. 364 případy zahrnují 45 vandalských činů vůči synagogám a střediskům židovských obcí, včetně malování hákových křížů a antisemitských hesel.

z časopisu vybral a ve zkrácené verzi přeložil

Pavel Stránský

**Tereziánská
iniciativa**

Vydává Tereziánská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Tel./fax: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@gmail.cz

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Jiří Kotouč, Jaroslav Kraus, Anna Lorencová, Milena Procházková, Michal Stránský, Eva Štichová

Bankovní účty: v Kč: 59433011/0100, v EUR: 342781234555011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 32 vyšlo v říjnu 2005.

MK ČR E 10779